ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—2935 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ—7—ՅՈՒԼԻՍ—1881 Ն. Տ.—19—ՅՈՒԼԻՍ—1881

ԳԱՅՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 7 Մէջ.
» » Գաւառաց » 9 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 4 »
» » Գաւառաց » 5 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

20 Փարայ ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ 20 Փարայ

ԳԱՅՄԱՆ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանրու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ տ և իր դրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս Գահէ-Փարու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի դրասենեակը։

Ճանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Զոսպուած նամակ, յօդուած, եւ եւ չեն տրուիր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական լուրեր. — Խառն լուրեր։ — Ազգային լուրեր.— Քաղաքական.— Հայք և Յոյնք.— Ազգային Տեսութիւն, (Էջմիածին, Շաբ. և Վիէնա) — Առողջապահական. — Հայրենիք։ — —Դրամական.—Ծանուցմունք։

ՊՈՍՏԱՆԴԵՆՈՒԹԻՒՆ 7 ՅՈՒԼԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս սիւնակս հասած հեռագիրներ

Ա.թէնք 18 յուլիս.

Թագաւորն եւ թագուհի Արիա երթալն, և որոշեց որ Ցունաստանի թագուհի երկիրներն ամբողջապէս յանձնուելէ յետոյ երթայ նոր գաւառները տեսնելու։

Արիայի և Բունիայի Օսմանեան իշխանութեանց հրաման եղաւ որ առեւտրական նաւերուն թոյլատրեն Ապրանքի ծովածոցը մտնել, և միայն Հելլենական մարտանաւերն արգելուն մտնելէ։

Լարիսայէն լուր կուտան թէ 50 Թուրք ընտանիք մեկնեցան անտի Կ. Պոլիս երթալու համար։ Լարիսայի բնակիչք համակրելի ընդունելութիւն մը կը պատրաստեն միջազգային յանձնախմբին։

Վոլոսի Օսմ. իշխանութիւնք սկսան պատերազմական նիւթեր բեռնաւորել երկու մեծ շոգենաւերու վրայ, որք Կ. Պոլիս պիտի երթան։

Փարիզ 18 յուլիս.

Պատերազմական գործոց նախարար Ֆար զօրավարը ձէկայիրի Սայտա քաղաքը հասնող երկաթուղւոյն գիծը մինչեւ Քրէյտէր երկարելու առաջարկութիւն մը բերաւ երեսփոխանաց ժողովոյն։

Թունուզ 18 յուլիս.

300 Թունուզցիներէ բաղկացեալ հրոսախումբ մ'երէկ Թունուզի մերձակայ Պոբֆ-Շաբիր գիւղը կողոպտեց։ Ֆրանսական զօրք ղրկուեցաւ ետեւէն։

Լոնդրա 18 յուլիս.

Այսօր զուսարուած միթինկի մը մէջ արժեթղթատեարք որոշելի աղաչել զՊ. Պուրք որ Կ. Պոլիս երթայ Օսմանեան պարտուց կարգադրութեան համար՝ համաձայնութեամբ Ֆրանսայի պատուիրակին։

Ա.թէնք 18 յուլիս.

«Բապակա» և «Նոր դաղափարներ» անուն Հելլենական երկու լրագրաց տնօրէններն երէկ թղթատարական պաշտօնատան առջեւէն անցած ժամանակ՝ Ցոյն մը գաւազանի հարուած մը տուաւ Բապակայի տնօրէնին, և Բէվոլվէրի երկու հարուածներ ուղղեց տնօրէններուն, բայց երկուքին ալ չը կրցաւ օ'ր և է վնաս տալ։ Ոճրագործն յետոյ ի փախուստ ճամարտեց՝ Բէվոլվէրի երկու հարուածներ տալով նաև ոստիկանաց որք կը հալածէին զինք, և վերջապէս բռնուեցաւ։ Կը կարծուի թէ այլոց համար գործած է այս ոճիրը։ Թագաւորն երէկ այցելութիւն տուաւ Իտալական Տուիլիոյ զրահաւորին։ Փրէվէզայէն կը հեռագրուի թէ Անատոլուցի Բէտիֆ զօրաց ոմի վաղտեր հրաման ստացեր են շոգենաւ նստիլ իրենց հայրենիքը վերադառնալու համար։ Բայց ղրոյց մը կայ թէ Տրիպոլիս պիտի երթան։

Լոնդրա 19 յուլիս.

Երէկ իրիկուն, Սըր Զարլզ Տիլք ծանոյց Երեսփոխանաց ժողովին մէջ թէ Պուլղարիոյ Անգլիական գործակատար Պ. Լասէլի հրաման տրուած է որ շաբաթուութիւն յանձնարարէ Ալէքսանդր իշխանին։

Օսմ. արժեթղթատեարք երէկ դումարում մ'ընելով, որոշեցին հրաւիրել զՊ. Պուրք որ Կ. Պոլիս երթայ Օսմ. պարտուց կարգադրութիւն մը յառաջ բերելու արժեթղթատեարց ընդհ. շահուց համեմատ, և այս նպատակաւ գործակցի Ֆրանսայի պատուիրակին։

(ՍԷՄԱՖՈՌ յատուկ.)

Փարիզ 18 յուլիս.

Խօսք կայ թէ արդի գործակատար Մոնթոն կոմսը Կ. Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպան պիտի լինի—Օսմանեան արժեթղթատեարց պատուիրակներն իրենց վերջին հրահանգներն ստացան տեղաւորական հարցատութեանց Սէնոիքայէն։ Ստոյգ է որ Քամոնտոյի տունը Կ. Պոլսոյ Թրամվէյի ընկերութեան վերաբերեալ արժեթղթեր պիտի հանէ(*) Փարիզի հրապարակին վրայ։

Պէրլին 18 յուլիս.

Համբուրկի մէջ մասնախումբ մը կազմուեցաւ Գերմանական վաճառականութեան զարգացման համար ի Թուրքիա և ծաւալման համար ի Պարսկաստան։ Կը կարծուի թէ Գերմանիոյ առեւտրական նախարարութեան աջակցութիւնը պիտի ստանայ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հակառակ տեղական լրոյ, կը թուի թէ Կ. Պոլսոյ վերջին պետական դատաստանն զբաղեցուցած է Եւրոպական կառավարութիւնները, որք, Եւրոպական լրագրոյ մէջ տեսնուած վերջին լրոյց նայելով, Բ. Դռնէն պաշտօնապէս պիտի խնդրէին այդ դատաստանին վերաբերեալ թուղթերը։ Կ'երեւի թէ Թերճէմանի Հագիգաթ երէկ այս լուրը կ'ակնարկէր, յայտնելով թէ արտաքին գործոց նախարարն և նորա խորհրդական՝ Ցատեան Բարութիւն էֆէնտի՝ Անգլիոյ, Գերմանիոյ և Սպանիոյ դեսպանաց մէկ նմանօրինակ առաջարկին պատասխանելով՝ ըսեր են թէ յիշեալ թուղթերն ի մօտոյ պիտի հրատարակուին։

— Վիէննայէն յուլիս 12 (յունիս 30) թուով հետեւեալը կը հեռագրեն Ազատ Հաւասի։

Կ. Պոլսէն եկած լուրերը կը հաստատեն թէ Տրիպոլիս Օսմանեան զօրք ղրկուելու առթիւ Թուրքիոյ և Ֆրանսայի միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը կատարեալապէս վերջացած է։ Ասիմ փաշա հայկը ցուցեր է Կ. Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանին թէ այն զօրաց յուղարկումն հարկ մ'էր Թուրքիոյ համար, և նոյն իսկ Ֆրանսայի ալ շահաւոր էր։ որովհետեւ Դուռը փափաքելով բարեկամական անկեղծ յարաբերութիւններ տածել միշտ այնպիսի տերութեան մը հետ որ այնչափ նշանաւոր բարեկամութիւններ ըրած է իրեն, մտադիր էր ոչ միայն բարեկարգութիւնը պահպանել Տրիպոլսոյ նահանգին մէջ, այլ և թոյլ չտալ որ իւր հողին մէջ որ և է մեքենայութիւնք և փորձեր լինին յուզմունք կամ խռովութիւն յարուցանելու ձէզայիրի կամ Թունուզի մէջ։ Սոյն խմաստով ծանուցագիր մը ղրկուեր է Բ. Դռնէն առ Օսմանեան դեսպանն Փարիզի, և այսօր, դիւանագիտական ակմբոց մէջ այս միջադէպը վերջնապէս փակուած կը նկատուի։

— Պուլկարիոյ Ալեքսանդր իշխանն իւր կատարած նախարարական փոփոխութիւնը ծանոյց Բ. Դրան, յայտնելով թէ այնպիսի մարդիկ պաշտօնի կոչած է, որք Պուլղարիոյ ոչ մի քաղաքական կուսակցութեան չեն վերաբերիր։

— Լէվընթ Հերբլա կը ծանուցանէ թէ մէկ երկու օրէ ի վեր դրոյց կայ թէ Վեհ. Սուլթանին անձնական դանձուն վերատեսուչ Յակոբ էֆէնտի հրաժարական մատուցեր է Ն. Կ. Վեհափառութեան։ Լէվընթ կը յարէ թէ «այդ օգտակար և աշխատասէր պաշտօնատարն յանկողնութեամբ վարած էր իւր պաշտօնն», և յայտնի չէ թէ Վեհ. Սուլթանը պիտի ընդունի՞ նորա հրաժարականը։

— Պ. Ե. Զարիֆի, որ Փարիզ կը գտնուէր, բաւական առողջացած լինելով, Վիշիի ջուրերը դնացած է ըժշկաց խորհրդով։

— Ուրբաթ օրը 45 տարեկան Հայ կին մ'ինքզինք Շիրքէթի Խայրիէի 20 թիւ շոգենաւէն ծովը նետելու ելաւ, և չուանի մը փաթաթուելով քիչ մը վար ալ իջաւ, բայց ստոյգ ջուրին դպչելուն պէս կ'երեւի թէ իւր յուսահատական որոշումէն ետ կեցած լինելով, ապաշնակ բարձաւ, և անմիջապէս Մէմուրներն օգնութեան հասնելով ազատեցին զնա։

— Բ. Դուռն անշարժ ստացուածոց առուծախքը դիւրացնելու համար՝ հրաման տուաւ թագաւորական շրջանակաց, որպէս զի այդ առուծախքերը գործադրեն, մինչեւ անգամայն նորոգութեանց և շինութեանց վերաբերեալ հրամանները տան, և այսպէս հասարակութիւնը չպարտաւորի քաղաքապետութեան դիմել։

— Այս աւուր Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ «Ելմտական գործերը քննելու և կառավարական մասուն հաշիւները տեսնելու» պաշտօնով, Ելմտական խորհրդին (Շուրայի Մալիէ) անդամներէն Հիլմի էֆէնտի Ագրիանուպոլիս, Խալիա էֆէնտի Սէլանիկ և Թէվֆիգ էֆէնտի Անատոլու զրկուած են։

— Բէրայի ոստիկանութեան դըլուխ Պահրի փաշայի ձեռօք Ավրիկեան Տրիպոլիս և Տիարպէքիր աքսորեալ չարագործաց թիւն 270ի կը հասնի։

— Այս գիշեր ժամը 6ին միջոցները խասգիւղ Հրէից թաղը հրդեհ պատահելով չորս խանութ այրեցաւ։

— Կը լսեմք թէ Անգլիոյ դեսպանատան Ա. Թարգման Պ. Սանարիսնի տան սպասաւորներէն մին ոստիկանութեան ձեռօք բանտարկուեր է, և սպասաւորներէն մին ալ հարցաքննութեան ենթարկել կուզուի՝ Պ. Սանտարիսնի տան մէջ մեռեալ գտնուած Չերքէզ աղախնոյ դէպքին պատճառաւ։

— Մի քանի Թուրք դրագիտաց, ընդ որս և Միւնիֆ փաշայի խմբագրութեամբ հրատարակեալ խազինէի Էվրադ գրական և քաղաքական Օսմանեան շաբաթաթերթին վերջին թիւն հրատարակուածին պէս գրաւուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ։

— Ուրբաթ իրիկուն հրդեհ ծագեցաւ Նիկոմիդիոյ շուկային մէջ, և 60 խանութք հրոյ ճարակ եղան։

— Այսօր կը ծանուցուի թէ երկաթուղեաց միացման գործին համար Աստրիոյ, Սիպերիոյ և Պուլղարիոյ միջև կնքուած պայմանագիրն հակառակ լինելով Պերլինի դաշնագրոյն, և Բ. Դրան հաւանութիւնն ստացուած չլինելով, կայսերական կառավարութիւնն յայտարարած է որ ինք այդ պայմանագիրն իբրև չեղեալ կը նկատէ։

— Անգլիացի արժեթղթատեարց պատուիրակ Պ. Պուրք մի քանի օրէն Կ. Պոլիս կ'սպասուի։ Մեր Վանայ թղթակիցն յունիս 23 թուով գրած նամակին մէջ կը ծանուցանէ թէ Շէյխը մի քանի շաբաթ Վանայ քաղաքին մէջ կենալէ յետոյ, թուականէն մի քանի օր առաջ Վանէն ճանբայ ելեր է կայսերական Եաւէրներու ընկերակցութեամբ։ Կ'երեւի թէ, կը յարէ մեր թղթակիցն, ապստամբապետին Վասպուրականէն մեկնելը ցաւ պատճառեր է ոմանց։ Վանայ ազգային իշխանութեան քաղաքական ժողովոյ անդամները։ Սրուանձտեանց վարդապետի հետ մեծ յարգանօք ճանբայ դրեր են զՇէյխ Ուպէյտուլլահ։ Թուրքերը կուլային և Շէյխին ոտքը, ձեռքերն և հանդերձները կը համբուրէին, և մեծ բազմութիւն կ'ընկերանար նմա։ Մեր թղթակիցն ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այս յարգանաց չարտայայտութեան վրայ, ըստ որում Շէյխին իւր յօժար կամօք Կ. Պոլիս չերթար, այլ յատկապէս կայսերական բարեխնամ կառավարութեան հրամանաւ կը տարուէր հոն հասարակաց բարեկարգութեան խնդրոյ մը համար։ —Մեր կարծոյ թղթակիցն ալ, իւր յունիս 27 թուով նամակին մէջ, զոր նոյնպէս երէկ ստացանք, կը ծանուցանէ թէ Շէյխ Ուպէյտուլլահ նոյն օրը ժամը 6ին Կարին հասեր և մեծ պատուով ընդունուեր է։ Կուսակալը բոլոր պաշտօնեայներով մինչև քէօշք ըսուած տեղն՝ այսինքն Կարինէն կէս ժամ հեռու՝ խումբ մը զինուորներով դիմաւորելու գնացած էր։ Շէյխը 40–45 տարեկան, միջահասակ, և սեւ մօրուքանձ մ'է, և խիստ տխուր դէմք մ'ունէր։ Երբ ամբողջ խումբը կառավարութեան դուռն հասաւ, կուսակալ Մուսթաֆա Ֆոսֆոր փաշան Շէյխին ձեռքէն բռնած, և կայսերական Եաւէր մ'ալ նորա ձախ թեւը մտած ամենայն յարգանօք վեր հանեցին, ուր 10–15 վայրկեան մնալէ յետոյ, Շէյխը կուսակալին փառաւոր կառքովն և նոյն հանդիսիս Իսարէի ժողովին անդամ Յրապ-Զատէ Ալի էֆէնտիի ապարանքն իջաւ, ուր քանի մ'օր պիտի մնար։ Շէյխը դիմաւորելու համար քաղաքէն դուրս եկած բազմութիւնն յոյժ մեծ էր։

—Այս աւուր Լէվընթ Հերբլայի մէջ «Հայրենասիրաց Հայկական ընկերութիւն» («Արմենիէն Փատրիոթիք Սոսայէթի») անուամբ 1877ին հիմնուած ընկերութեան մը վրայ հատուած մը կը կարդանք, յորում կը ծանուցուի թէ այդ ընկերութիւն, 1881 յունիս 18 թուով Շրջաբերական մ'ուղղեր է առ Անգլիացիս, խնդրելով որ Վեհ. Թագուհւոյն կառավարութեան օժանդակեն այն ամեն ջանից մէջ զոր նա կրնայ ընել Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին գործադրման համար։ Շերջաբերականն յետոյ կը նկարագրէ եղեր Հայաստանի վիճակն, ըսելով թէ անհանդուրժելի եղած է. կը խօսի եղեր պաշտօնատարաց վրայ, հաւասարութեան վրայ, քրիստոնէից վկայութեան վրայ, տապատակութեանց վրայ, Չերքէսաց և Քուրդաց վրայ, Հայ գիւղացւոց վիճակին վրայ, և Հայընտանեաց դաղթականութեան վրայ, եւ, եւ։ Եւ կ'եզրակացնէ եղեր յայտնելով որ միայն Պերլինի դաշնագրին յիշեալ յօդուածին գործադրութեամբ կրնայ դարման մը լինիլ այս կացութեան։ Շրջաբերականն ստորագրեալ է եղեր, ի դիմաց ընկերութեան, նորա նախագահին կողմէ։

Շիտակը խօսելով, մեք դեռ առաջին անգամ կ'իմանամք, այն ալ Լէվընթ Հերբլաէն, թէ այդ անուամբ Հայկական ընկերութիւն մը գոյութիւն ունի եղեր Կ. Պոլսոյ մէջ, և զօրաւոր պատճառներ ունիմք կարծելու թէ մեր Անգլոֆրանք պաշտօնակիցը թիւրիմացութեան մը զոհ գնացած է։

—Անգլիոյ մէջ այժմ դրամ կը հաւաքուի Ուէսթմինսթրի հրաշակաւոր Աբբայարանին մէջ արձան մը կանգնելու Կ. Պոլսոյ նախկին դեսպան հանգուցեալ Լորտ Ամբրաթֆորա Տըրէաքլիֆի Նորաարձանը պիտի դրուի ընդ մէջ իւր երկու մեծանուն աղգականաց արձաններուն, որք են Պ. Ճորճ Բանինկ, հռչակաւոր Ա. նախարարն՝ որ Ցունաստանի անկախութիւնը ձեռք բերելու համար յաջողապէս աշխատեցաւ, և Լորտ Բանինկ, որ Հընդկաստանի փոխարքայ եղած է, և այս պաշտօնով մեծ ծառայութիւններ մատուցած է իւր երկրին։

—Զուլուներուն Սէթիվայոյ նախորդ թագաւորն, որ այժմ Անգլիացւոյ ձեռք գերի է և Բարեյուսոյ գլուխը կը բնակի, նամակ մ'ուղղեց Անգլիոյ թագուհւոյն, յորում կ'աղաչէ որ դարձեալ Զուլուստանի թագաւոր լինի, և մշտընջենաւոր բարեկամութիւն և դաշնակցութիւն կրխոստանայ Անգլիացւոյ։ Թագուհին շատ համակրութեամբ կարդացեր է այս հետաքրքրաշարժ նամակը, բայց Ն. Վեհափառութեան խորհրդականները դիտել տուեր են որ Սէթիվայոյին խնդիրքն հակառակ էր այն պայմանագրութեան զոր Անգլիացիք կնքած են Զուլու ցեղին գլուխներուն հետ, ինչպէս նաև Զուլուստանի մէջ հաստատեալ իրաց վիճակին։ Ուստի, Սէթիվայոյի առաջարկը չընդունուեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարքի հրաժարականի խնդրոյն ստացած յաջող լուծման վրայ մայրաքաղաքս հրատարակեալ Ֆրանսերէն Սէմաֆոր լրագրին հետեւեալ տողերն հրատարակած է։

«Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ Հայոց ընդհանուր ժողովը ձայնից ստուար մեծամասնութեամբ որոշեց պատգամաւորութիւն մը ղրկել Ամեն. Տ. Ներսէս Սրբազանին, աղաչելու որպէս զի ետ առնու հրաժարականն և շարունակէ Պատրիարքական պաշտօնն։

«Առանց յիշելու տկար փոքրամասնութիւն մը, որ այս որոշման ընդդիմանալ ուզեց, և մինչև իսկ փորձ փորձեց դայթակղական գործով մը նսեմացնել ժողովին վեհութիւնը՝, պարտ կը համարիմք մեր ուրախակցութիւնն յայտնել Հայոց ազգին, որ իւր վարչութեան գլուխը պահել կուզէ այդ նշանաւոր բարձրաստիճան եկեղեցականն, որ իւր եռանդը, գործունէութիւնն ու հանճարն ազգին բարոյական և մըտաւորական բարեկեցութեան նուիրած է միշտ։»

Տփղիսի Մշակ լրագրին մէջ հետեւեալ լուրերը կը կարդամք.

Երեւանի «Պսակ» լրագիրը հաստատում է իւր վերջին համարում Վեհափառ Կաթողիկոսի անբուժելի հիւանդութեան լուրը։

Մեզ գրում են Ս. Պետերբուրգից. «Բանի մը ժամանակ է տեղիս Հայ հասարակութիւնը հաւաքել էր մի գումար աղքատ Հայ ուսանողներին օգնելու համար և յանձնել է այդ գումարը ուսանողներին։ Ուսանողները չունենալով միջոց պահել իրանց մօտ իրանց ընծայած գումարը, պահ տուեցին այդ գումարը մի հարուստ Հայ վաշխառուին։ Սա տուեց ուսանողներին մի ստացական։ Այժմ ուսանողները պատահմամբ կորցրին այդ ստացականը, իսկ հարուստ կրեսոսը ուրանում է իւր պարտքը և փողերը յետ չէ տալիս, ասելով որ երբէք ոչինչ պահ տուած չեն իրան։»

* Այս վերջի տողերը սխալ են. ոչ ընդդիմացող փոքրամասնութիւն կար, ոչ ալ այն փոքրամասնութիւնը գայթակղական գործ մ'ըրաւ։ Ծ. Խ.

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եռադոյն դրօշակը դարձեալ "աշտարակէ աշտարակ կը թռի", Շասբոն և Միհրայեէօղն անդամ մ'ևս "հրաչքներ կը գործեն", և այն զօրքեր որոց վրայ "քառասուն դարեր կը նային" Եգիպտոսի բուրգերուն դագաթէն, դարձեալ յաղթութեամբք և փառօք կը պսակուին նոյն Ափրիկեան հողի վրայ։ Կատաղի ճակատամարտէ մը յետոյ, յորում Արաբք իրենց սովորական յամառութիւնն և Ֆրանսացիք իրենց հանրածանօթ քաջութիւնը ցոյց տուեր են, Սֆաքսի բերդաքաղաքը Ֆրանսացւոց ձեռքն ինկաւ, որք բազմութեամբ գրաւեցին զայն և դէպ ի անապատ մղեցին Արաբները, ծանր կորուստներ պատճառելով անոնց։ Մեր Շաբաթական Տեսութիւնն արդէն պատրաստած էր ընթերցողներն այս կարեւոր լուրի։ Բայց մեր բան էր որ Ֆրանսացիք չը պիտի հանդուրժէին այն մեծ անարգանաց, զոր Սֆաքսի Արաբք ըրած էին իրենց դէմ։ Ֆրանսացիք կրկին իրաւամբ պիտի զարնէին ըՍֆաքսն։ Իբրեւ Ֆրանսացի, այն վրնասուց համար զորս այդ տեղւոյ Արաբք հասուցեր էին Ֆրանսացի հպատակաց, և իբրեւ դաշնակից Թունուզի Պէյին, սորա իշխանութիւնը պաշտպանելու համար այդ ապստամբաց դէմ։ զի յայտնի է որ Սֆաքս Թունուզի Պէյութեան մի մասն է, և հոն ամբացած Արաբք նախ Թունուզի Պէյին դէմ ապստամբած էին։ Արդէն ժամանակէ մ'ի վեր դրգռութեան նշաններ կը ցուցնէին երկրին ներսի կողմերու Արաբ և Պէրպէր ցեղերը։ Սֆաքսի Արաբք ալ արձագանգ կուտային նոցա ըզդացմանց։ Կ'ըսուի թէ ցեղերն համախմբուեր, և Ափրիկեան Տրիպոլսոյ Օսմանեան հպատակ ցեղերուն խորհուրդ հարցուցեր են, և ասոնք ապահովեր են զանոնք որ եթէ նեղը մնան, Թուրքական զօրքն իրենց օգնութեան կը հասնի։ Հետեւաբար դրգռութիւնն աւելցեր է, և երեւութապէս հանդարտ վիճակի մը մէջ, դիւրին էր, կ'ըսէ թղթակից մը, բնիկներուն թշնամական տրամադրութիւնները կարդալ անոնց դիմացը վրայ։ Ոչ մէկ Եւրոպացի կը համարձակէր Սֆաքսէն դուրս ելնել և քաղաքին արուարձաններն երթալ, ուր գողութիւնք և սպանութիւնք յաճախակի դարձած էին։ Նախորդ ամսոյ 28ին, Ֆրանսացւոց Շաքալ պետական նաւէն քանի մը սպայք դուրս ելան, և կ'ուզէին Ֆրանսացի հիւպատոս Պ. Մաթէիի առաջնորդութեամբ պտտիլ Սֆաքս քաղաքն, երբ մի քանի Արաբք, անշուշտ գաղտնի հրամանի մը հնազանդելով, տուներէն դուրս խուժեցին ատրճանակներով և այլ զէնքք զինեալ, և Եւրոպացւոց թմբին կրայ քալեցին զանոնք ջարդելու համար։ "Շաքալ"ի սպայք ուղղելով հիւպատոսին ընտանիքն ազատել, անոր տունը վազեցին, և խնդրեցին որ իրենց հետ մակոյկ նստին անմիջապէս։ Մինչդեռ հիւպատոսն և իւր ընտանիքն, այդ սպայից ընկերակցութեամբ, կը վազէին դէպի ծովեզրն, Արաբք կը հալածէին զանոնք, սպանելու յայտնի դիտմամբ, բայց մանաւանդ Պ. Մաթէիին կ'ուզէին իրենց գնտակներն, և, իրօք ալ, մի քանի հարուածներ տալով, խորտակեցին անոր մէկ թեւը։ Սպայից մին ալ զարնուեցաւ։ Կանայք զիրենք ծովը նետեցին Արաբաց ձեռք չիյնալու համար, և Շաքալի մակոյկներն օգնութեան հասնելով, չուրէն ազատեցին և նաւը տարին զանոնք։ Նոյն միջոցին, ուրիշ սպայք հիւպատոսին տղայքը մեծ փութաջանութեամբ դպրոցէն բերելով, մի ուրիշ մակոյկով ազատելու յաջողեր էին։ Բոլոր Եւրոպացիք, թէ և յանկարծակիի եկած, փութացին ի փախուստ աճապարել, իրենց ընտանեօք և նաւահանգիստը գտնուած Ֆրանսական և Թունուզական նաւերն ապաստանեցան։ Անոնցմէ շատեր, իրենց եւեւէն գնտակի հարուածներ ընդունելով, աւելի կամ նուազ ծանրապէս վիրաւորուած էին, բայց վերջապէս կրցած էին իրենց կեանքն ազատել և Արաբաց ձեռք չիյնալ, ի բաց առեալ երկու Մալթէզներ, զորս Արաբք բռնելով, սպաննեցին, կտոր կտոր ջարդեցին և ծովեզրին վրայ շարեցին անոնց մարմնոյն մէն մի անդամն։ Ասկից զատ, Արաբք Եւրոպացւոց փախուստէն զայրանալով, անոնց տունները կոխեցին և ամէն ինչ կողոպտեցին։ Մարդասէրներ Արաբաց գլուխ անցած, կը գրգռէին զանոնք, ճիհատ այսինքն կրօնական պատերազմ հռչակելով։ Խառնակութեան միջոցին հասան անապատի ցեղերն, և անոնք ալ մեծ կատաղութիւն ցոյց տուին։ Արաբաց նպատակն էր Եւրոպացիները բռնել և պահել իրենց պատանդ, որպէս զի Ֆրանսացիք չկարենան ռմբակոծել Սֆաքսն, և եթէ ռմբակոծէին, Արաբք ալ պիտի սպաննէին իրենց պատանդները։ Բայց այս դաղափար ի դերեւ ելաւ, և արդէն շարժումն ալ կանխահաս է եղեր։ որովհետեւ բոլոր Արաբք միաբանութեամբ ոտք ելնել կ'ուզեն եղեր, և Սֆաքսի Արաբք ինքնին այս յարձակումն ըրած ժամանակ, ուրիշ ցեղեր դեռ պատրաստ չեն եղեր։ 1,500 Թունուզցի զօրք Սֆաքս ղրկուած էին, բայց Արաբք թող չտուին որ ցամաք ելնեն։ Եւ քէն Ֆրանսացի և Թունուզցի զօրքերը նոյն Ֆրանսացի զօրավարի հրամանաց ներքև դրուեցան, և կրնանք ենթադրել թէ անցեալ ուրբաթ աւուր պայծառ յաղթութեան։ զոր հեռագիրն երէկ ծանոյց մեզ, Թունուզցի զօրքեր ալ մասնակցութիւն ունեցած են։

Սֆաքսի առման հաւանական հետեւանքներն ասոնք պիտի լինին որ Սֆաքս և անոր մօտ կապէս քաղաքներն և ճերպէ կղզին, որ ցամաքէն քիչ հեռաւորութիւն ունի, Ֆրանսացւոյմէ պիտի գրաւին, որք այսպէս Ափրիկեան Տրիպոլսոյ Օսմանագլխուն մօտ հաստատուած պիտի լինին, և յայնժամ Տրիպոլսոյ խնդիրն աւելի որոշ կերպարանք մը պիտի ստանայ, չըսենք ուրիշ բան։ Վագրի իրաւունք ունէր դիտել տալու երէկ թէ Ֆրանսացիք մի այսպիսի ձեռնարկութեան սկսելէ յետոյ, դիւրաւ չէին կրնար ետ քաշուիլ։ բայց թէ ո՞ւր կանգ պիտի առնուն, այս է խնդրոյն անծանօթ տարրն։ Անգամ մը Տրիպոլսոյ սահմանագլխուն մօտենալէ յետոյ, արդեօք կարելի չէ՞ որ խրուսիրներու հռչակաւոր դէպքը կրկնուի, այսինքն այս անգամ ալ Տրիպոլսոյ սահմանագլխուն վրայ շաբագործ Արաբ ցեղեր անհանդիստ ըլեն Ֆրանսայիներն, և ասոնք, իրաց բնական ընթացքով, այդ կողմերն ալ "սահմանագլուխն ապահովցընելու" հետամուտ լինին։ Բայց այսօր սահմանագլուխներ ապահովցընել, սահմանագլուխներ ուղղել, սահմանագլուխներ գծել, այնքան առաձգական բացատրութիւններ են, որ տակաւին, առանց չափազանցութեան, Սֆաքսի առումէն կարեւորագոյն դէպքերու կրնանք ըսպասել ի մօտոյ։ Բ.

ՀԱՅՔ ԵՒ ՅՈՅՆՔ

Մայրաքաղաքիս Յոյն հասարակութիւնը 20 տարիէ ի վեր ունի Ա-ՆԱՆՈՒԹԻՒՆ («Արեւելեան Աստղ») անուն գրական, կրթական և եկեղեցական կարեւոր շաբաթաթերթ մը, զոր կը խմբագրեն Ֆէնէրի ազգային ճեմարանին դասատուներն, ընդ տնօրէնութեամբ հանրածանօթ գրագէտ Պ. Վասիլիոս Բալիֆրոնի։ Այս թերթ իւր վերջին թիւերուն մէջ ուշադրութեան արժանի կարգ մը տեսութիւններ հրատարակած է Հայոց և Յունաց կրօնական և ազգային յարաբերութեանց վրայ, հարուածելով գլխաւորապէս այն մոլեռանդութիւն որ կը ցուցուէր ընդդէմ Հայոց ի մասին կրօնական նիւթոց։ Պատուական բարեկամներ՝ Տ. Տիմիթրիոս Զոլաքեան՝ մեր իսկ խնդրանօք բարեհաճած է Հայերէնի թարգմանել այդ յօդուածոց առաջինը, զոր կը տպենք ի տարբեր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

«Մեր «Արեւելեան Աստղ» (ANATOLIKOS ASTHR) հանդիսին ներկայ տարւոյ 37դ թուոյն մէջ Պ. Տիմիթրիոս Զոլաքիսիէ թարգմանեալ և հրատարակեալ Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցւոյն Մկրտութեան խորհրդոյ վերայ համառօտ բացատրութիւններ տալով՝ Նորին Բարձր Սրբազնութեան և Ս. Սինոդին առ թարգմանիչն ուղղեալ կոնդակն միայն հրատարակած էինք, որով Եկեղեցւոյն բարձր հաճութիւնը կը յայտարարուէր յիշեալ գործոյն նկատմամբ։ Այժմ որպէս խոստացած էինք, կը փութամք մեք ևս Հայաստանեայց եկեղեցւոյն Ս. Մկրտութեան և այլ դաւանութեանց վերայ մեր դիտողութիւնները յայտնել։

Ա. ՑԱՂԱԳՍ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

«Ամեն ոք գիտէ և կը խոստովանի թէ՝ ուղղափառ եկեղեցեաց Մկրտութիւնն Հերետիկոսաց Մկրտութենէ որոշող ամենակարեւոր և էական նկարագիրներէն մին է մկրտելոյն ջրոյ մէջ երիցս ընկղմումը։ Ի Քրիստոս եղբարց մեր Հայոց Մկրտութիւնն ուղղափառ եկեղեցւոյ կանոնաց համաձայն կատարուելուն վերայ այլ ևս ամենափոքրիկ տարակոյս չմնար։ զի ամեն ոք պարզապէս ընթեռնլով յիշեալ թարգմանութեան 30–32 էջերուն մէջ նշանակեալ հատուածն լիովին կրնայ համոզուիլ, որ է այսպէս. «Քահանայն ապա լիցուցանէ վերախայն ի ջուրն անուանելով զմկրտելին, և ասէ. «(Այս անուն) ծառայ Աստուծոյ եկեալ յերեւայութենէ ի Մկրտութիւն, մկրտի յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ։ Գնեալ արեամբն Քրիստոսի ի ծառայութենէ մեղաց, ընդունի զորդեգրութիւն Հօրն երկնաւորի, լինել ժառանգակից Քրիստոսի, և տաճար Հոգւոյն սրբոյ։» Զայս միանգամ ասելով՝ երիցս թաղէ զերախայն ի ջուրն, յօրինակ երեքօրեայ թաղմանն Քրիստոսի։ Իսկ արդ յասելն Յանուն Հօր, ընկղմէ միանգամ. յասելն և Որդւոյ, ընկղմէ միանգամ ևս. և յասելն Հոգւոյն Սրբոյ, ընկղմէ դարձեալ։ Եւ այսպէս կոչումն անուան ամենասուրբ Երրորդութեան լինի միանգամ, և ընկղմումն երեք անգամ։»

«Արդ, Մկրտութեան խորհուրդն այսպէս կատարուելէ յետոյ, մեծ զարմանք կը տիրէ մեզ թէ ինչո՞ւ Մայր եկեղեցին մեր՝ մինչև մօտ ատենները՝ իրեն դիմող Հայերը կը մկրտէր, մինչդեռ Ռուսական եկեղեցին, ինչպէս նաև այլ ուղղափառ եկեղեցիք պարզ օրհնութեամբ միայն կ'ընդունէին բաղում ժամանակէ ի վեր։

«Ուղղափառ եկեղեցեաց միջև այսպիսի անհամաձայնութիւն մը բազմատեսակ զլխաւոր և գայթակղութեանց առիթ չէ՞ր լիներ միթէ։

«Անցան և անդառնալի կերպիւ անցան այն ժամանակներն՝ յորում կը տիրէր տգիտութիւն և արհամարհելի մոլեռանդութիւն՝ որք պատճառ եղած էին այս երկու դասակից և կրօնակից ազգաց միջև պաղութիւն և հակակրութիւն սերմանելու, նկատելով զմիմեանս իբր ամենազզուելի հերետիկոս, տեղւոյն ընդդէմ միմեանց նզովք խոկ՝ ամենասարսռելի և դարշելի բառերով հայհոյանք։

«Այժմ, շնորհիւն Աստուծոյ, իւրաքանչիւր ազգ ըստ բաւականի լուսաւորուած է և կուտան իրարու ամենաբացայայտ բարեկամական ապացոյցներ թէ՝ կղերականք և թէ՝ ժողովուրդք և օրըստօրէ եղբայրութեան թուլացեալ յօդակապքն կ'ամրապնդին։

«Յանուն սրբոյ Երրորդութեան և երիցս ընկղմամբ ուղղափառապէս մկրտեալն վերստին մկրտելն յայտնի և բացորոշ հերետիկոսութիւն է, վասն զի ուղղափառ եկեղեցին կը դաւանի «մի Մկրտութիւն»։ եթէ Հայք գործածէին սրսկում մոխանակ Մկրտութեան, որպէս Լատինք, այնժամ միայն կ'զգացուէր Մկրտութեան պէտքն։

«Զհայս չմկրտելու դաղափարը շատ անգամ յայտնած են բաղում իմաստուն քահանայապետք և եկեղեցական կրթութեամբ զարդարուած աշխարհականք, նա մանաւանդ Կոստանտիոս Ա. արժանայիշատակ Տիեզերական Պատրիարքն որ դառնապէս կը դատապարտէր (կրկնամկրտութիւնն) և հակաքրիստոնէական ըլլալը կ'ապացուցանէր։

«Երկու եղբայր ազգաց միութիւնն ըսելով չեմք հասկնար սոցա ի մի ձուլումն. ո՛չ։ Հայազգի Եղբարք մեր պարտին մնալ Հայ մնալ, ինչպէս որ Յոյնք պարտին Յոյն մնալ ազգութեամբ։ սակայն իւրաքանչիւրն Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցեաւ միացեալ, իբր եղբայր համակիր և համադաւան սիրելով զմիմեանս եղբայրական անկեղծ սիրով։ Անտարակոյս Հայկական ազգը պիտի ունենայ իւր քահանայներն, իւր վարդապետներն և իւր Հայրապետներն. Հայն երբ զընուի այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր Հայկական եկեղեցի չկայ, անտարակոյս պիտի վայելէ մեր եկեղեցիէն ինչ որ պահանջէ Քրիստոնէական պարտականութիւնն. նոյնպէս պիտի լինի Յոյնի մը երբ դտնուի Հայկական երկրի մը մէջ։ Ասոնց ամենը կրնան յաջողապէս տեղի ունենալ երբ երկաքանչիւրոց հոգեւոր գլուխներն, իմաստութեամբ զարդարեալ կղերականք և աշխարհականք, ի միասին գալով խորհրդակցին՝ ի նկատ չառնելով անկարեւոր և ոչնչէ աւելի արժէք չունեցող տարբերութիւնքն։

«Մենք աստուածաբան չեմք. սակայն եկեղեցական պատմութիւններէ լաւ կը տեղեկանամք թէ՝ մէկ կողմանէ անափառութիւն, խրախուսութիւն և եռութիւն, միւս կողմանէ ուղղափառութենէ սակաւ ինչ չեղեալ կարծեցեալներուն դէմ անողոքելի և մահու չափ հալածումը՝ պատճառ եղան զանազան հերետիկոսութիւններ արտադրելու։ Եթէ մէկը կարդայ Սինոդներու արձանագրութիւնքն, պիտի համոզուի մեր յառաջ բերած անհերքելի ճշմարտութեանց։ Անոնք որ դեռ կը տարակուսին, թող ընթեռնուն մեր «Արեւելեան Աստղ» հանդիսին քսաներորդ տարւոյ չրջանին 11, 13, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, և 26 թուոց մէջ Նեստորի և Եւտիքէսի՝ այսինքն Ե. դարուն մէջ պատահած մեծ հերետիկոսութեանց վերայ գրուածներն։

«Թերևս առարկող գտնուի թէ Հայք «մի բնութիւն» կը դաւանին և կամ «Աստուածաշարչար» (*) են, հետևաբար ալ հերետիկոս են։ Քննենք նաև այս կէտն։

Բ. ՑԱՂԱԳՍ ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆ «ՄԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ»

«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ներսիսի Շնորհալւոյն «Խոստովանութիւն հաւատոյ» թղթոյն մէջ կը կարդամք հետևեալները.

«Մի յ'Երրորդութենէ բանն Հօր Որդին միածին կամաւ Հօր և Հոգւոյն աւետեաց հրեշտակապետին Գաբրիէլի էջ յորովայն կուսին Մարիամա, ոչ նեաղելով ի ծոցոյ հօր ըստ Աստուածային անպարագրելի բնութեանն, և ձգեալ յինքն յարենէ ամենամաքուր Կուսին որ ի զանգուածոյն Աղամայ, միացոյց ընդ Աստուածութեանն իւրում անքնին և անճառելի խոստմամբ, և եղև յերկուց կատարեալ բնութեանց՝ յաստուածայնոյ և ի մարդկայնոյ մի անձնաւորութիւն կատարեալ, անսայլայլելի և անբաժանելի բնութեամբ, ոչ փոփոխելով զմարդկային թանձր և յօդական բնութիւնս յանյօդ և պարզական բնութիւնն Աստուծոյ՝ զիւրն կորուսանելով, և ոչ պարզ անմարմնական բնութիւնն Աստուծոյ խառնելով ընդ բնութեան մարմնոյ՝ վրիպեաց յիւրն յաւէտ պարզութենէ, թէպէտ և ասի՝ Անմարմնոյն մարմնանալ և բանին թանձրանալ յաղագս անքակ միաւորութեանն։»

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ այսպիսի ստակ և պերճախօս հաւատոյ խոստովանութիւնը մեր աչաց առջև ունենալէ վերջը իրաւունք կրնա՞նք ունենալ զՀայս եղբարս մեր նկատել իբր «մի բնութիւն» դաւանող և կամ «Աստուածաշարչա՛ր»։ Մի՛ եղիցի։

«Մեր ընթերցումը շարունակելով ահաւասիկ ի՛նչ կը գտնեմք յիշեալ թղթոյն մէջ. «Վասն որոյ և մեք խոստովանիմք Աստուած և մարդ զՔրիստոս ոչ բաժանելոյ աղագաւ զայս ասեմք, մի՛ լիցի, զի նա ինքն է չարչարեալ և ոչ չարչարեալ. աստուածային բնութեամն անփոփոխելի և անչարչարելի, իսկ մարմնովն չարչարեալ և զմահ ճաշակեալ»—Ասոնցմէ տարբեր այլ ի՞նչ բան կը դաւանի ուղղափառ եկեղեցին։

«Նոյնն կը բացատրէ աւելի ընդարձակօրէն Ներսէս Շնորհալին առ Մանուէլ ինքնակալն գրած պատասխանին մէջ, զասոնք ևս յայտարարելով՝ ի մէջ այլոց. «Հետի գոլով մեր ի «Նեստորի բաժանմանէն, և մեր յիւսաիքեայ չփոթմանէն, և հուպ եղեալք «միմեանց ուղիղ դաւանութեամբ հաւատոյ՝ Շնորհաւք Աստուծոյ»

«Միքայէլ Պատրիարքին առ Ներսէս Կաթողիկոս գրած թղթոյն իբր վերջաբան զասոնք նաև կը կարդամք, որ են այսպէս. «Ահաւասիկ դարձեալ չափաւորութիւնս մեր և որ ըստ մեզ սուրբ և առաքելական եկեղեցին զգիրկս իւր եալ, իբր եղբայր համակիր և համադաւան սիրելով զմիմեանս եղբայրական անկեղծ սիրով։ Անտարակոյս Հայկական ազգը պիտի ունենայ իւր քահանայներն, իւր վարդապետներն և իւր Հայրապետներն. Հայն երբ զընուի այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր Հայկական եկեղեցի չկայ, անտարակոյս պիտի վայելէ մեր եկեղեցիէն ինչ որ պահանջէ Քրիստոնէական պարտականութիւնն. նոյնպէս պիտի լինի Յոյնի մը երբ դտնուի Հայկական երկրի մը մէջ։ Ասոնց ամենը կրնան յաջողապէս տեղի ունենալ երբ երկաքանչիւրոց հոգեւոր գլուխներն, իմաստութեամբ զարդարեալ կղերականք և աշխարհականք, ի միասին գալով խորհրդակցին՝ ի նկատ չառնելով անկարեւոր և ոչնչէ աւելի արժէք չունեցող տարբերութիւնքն։

«Մենք աստուածաբան չեմք. սակայն եկեղեցական պատմութիւններէ լաւ կը տեղեկանամք թէ՝ մէկ կողմանէ անափառութիւն, խրախուսութիւն և եռութիւն, միւս կողմանէ ուղղափառութենէ սակաւ ինչ չեղեալ կարծեցեալներուն դէմ անողոքելի և մահու չափ հալածումը՝ պատճառ եղան զանազան հերետիկոսութիւններ արտադրելու։ Եթէ մէկը կարդայ Սինոդներու արձանագրութիւնքն, պիտի համոզուի մեր յառաջ բերած անհերքելի ճշմարտութեանց։ Անոնք որ դեռ կը տարակուսին, թող ընթեռնուն մեր «Արեւելեան Աստղ» հանդիսին քսաներորդ տարւոյ չրջանին 11, 13, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, և 26 թուոց մէջ Նեստորի և Եւտիքէսի՝ այսինքն Ե. դարուն մէջ պատահած մեծ հերետիկոսութեանց վերայ գրուածներն։

«Թերևս առարկող գտնուի թէ Հայք «մի բնութիւն» կը դաւանին և կամ «Աստուածաշարչար» (*) են, հետևաբար ալ հերետիկոս են։ Քննենք նաև այս կէտն։

Բ. ՑԱՂԱԳՍ ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆ «ՄԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ»

«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ներսիսի Շնորհալւոյն «Խոստովանութիւն հաւատոյ» թղթոյն մէջ կը կարդամք հետևեալները.

«Մի յ'Երրորդութենէ բանն Հօր Որդին միածին կամաւ Հօր և Հոգւոյն աւետեաց հրեշտակապետին Գաբրիէլի էջ յորովայն կուսին Մարիամա, ոչ նեաղելով ի ծոցոյ հօր ըստ Աստուածային անպարագրելի բնութեանն, և ձգեալ յինքն յարենէ ամենամաքուր Կուսին որ ի զանգուածոյն Աղամայ, միացոյց ընդ Աստուածութեանն իւրում անքնին և անճառելի խոստմամբ, և եղև յերկուց կատարեալ բնութեանց՝ յաստուածայնոյ և ի մարդկայնոյ մի անձնաւորութիւն կատարեալ, անսայլայլելի և անբաժանելի բնութեամբ, ոչ փոփոխելով զմարդկային թանձր և յօդական բնութիւնս յանյօդ և պարզական բնութիւնն Աստուծոյ՝ զիւրն կորուսանելով, և ոչ պարզ անմարմնական բնութիւնն Աստուծոյ խառնելով ընդ բնութեան մարմնոյ՝ վրիպեաց յիւրն յաւէտ պարզութենէ, թէպէտ և ասի՝ Անմարմնոյն մարմնանալ և բանին թանձրանալ յաղագս անքակ միաւորութեանն։»

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ այսպիսի ստակ և պերճախօս հաւատոյ խոստովանութիւնը մեր աչաց առջև ունենալէ վերջը իրաւունք կրնա՞նք ունենալ զՀայս եղբարս մեր նկատել իբր «մի բնութիւն» դաւանող և կամ «Աստուածաշարչա՛ր»։ Մի՛ եղիցի։

«Մեր ընթերցումը շարունակելով ահաւասիկ ի՛նչ կը գտնեմք յիշեալ թղթոյն մէջ. «Վասն որոյ և մեք խոստովանիմք Աստուած և մարդ զՔրիստոս ոչ բաժանելոյ աղագաւ զայս ասեմք, մի՛ լիցի, զի նա ինքն է չարչարեալ և ոչ չարչարեալ. աստուածային բնութեամն անփոփոխելի և անչարչարելի, իսկ մարմնովն չարչարեալ և զմահ ճաշակեալ»—Ասոնցմէ տարբեր այլ ի՞նչ բան կը դաւանի ուղղափառ եկեղեցին։

«Նոյնն կը բացատրէ աւելի ընդարձակօրէն Ներսէս Շնորհալին առ Մանուէլ ինքնակալն գրած պատասխանին մէջ, զասոնք ևս յայտարարելով՝ ի մէջ այլոց. «Հետի գոլով մեր ի «Նեստորի բաժանմանէն, և մեր յիւսաիքեայ չփոթմանէն, և հուպ եղեալք «միմեանց ուղիղ դաւանութեամբ հաւատոյ՝ Շնորհաւք Աստուծոյ»

«Միքայէլ Պատրիարքին առ Ներսէս Կաթողիկոս գրած թղթոյն իբր վերջաբան զասոնք նաև կը կարդամք, որ են այսպէս. «Ահաւասիկ դարձեալ չափաւորութիւնս մեր և որ ըստ մեզ սուրբ և առաքելական եկեղեցին զգիրկս իւր պարդեալ ունի Զերում Սրբութեանդ, և է պատրաստ՝ ի ձեր ընդունելութեանդ, և միաւորեալք՝ ի Տէր՝ կերիցուք միանգամայն մտօք սրբովք առանց իրիք գայթակղութեան զԱստուածային հացն՝ զկենարարն և զփրկականն, և կենդանականի ընթրեաց նորա հաղորդեսցուք առանց ամբիծոյ, և փառս համանգամայն նորին անուան վերածեսցուք։»

«Շատ անգամ լեզուին անձկութեան պատճառաւ դաւանութեանց ուղիղ կամ սխալ լինելուն վերայ տարբեր կարծիքներ, թիւրիմացութիւններ և կասկածներ յառաջ եկած են, ինչպէս որ կարծուած է թէ Հայկական «ՔնոՒրիւն» (Փնտուց) բառն «անՀնաՒորՒրիւն» (Ապոստասիս) բառին նշանակութիւնը կուտայ, որպէս պատահած է այսպիսին Լատին լեզուին «սոստեր» և «էքսիստ» բառերուն մէջ։ Սակայն Հայկական լեզուն «քնՒրիւն» և «անՀնաՒորՒրիւն» նշանակութիւնքն տուող զատ և յատկացեալ բառերն ունի։

«Հայաստանեայց եկեղեցին բազում տարիներ մեր եկեղեցւոյն հետ միացեալ ըլլալն և Հելլենական գրեր գործածելն յայտնապէս կ'երևի մինչև այսօր սոյն եկեղեցւոյն մէջ նուիրագործեալ Հելլենական բառերէն զորս նշանակած է Պ. Տիմիթրիոս Զոլաքիսիս իւր վաստակին մէջ, և որք են։ «Ադամ, Ամբոն (Ամպիոն), Անաթեմա, Արքեպիսկոպոս, Արքիմանդրիտ, Բեմ, Եկեղեցի եքսարք, Եպիսկոպոս, Երէց, Իսպալեան (իբրպուսմանն) Թեմ, Կաթողիկէ, Կաթողիկոս, Կանոն, Կերոն, Կղեր, Կիւրակէ, Լողոթեդ, Մեղեդի, Միտրոն, Որթի, Նոտար, Ուրար, Պատրիարք, Պսաղմուտ, Սքեմ, Տիտղոս, Փէլոն, Քարտուղար, Քրիստոնեայ, Քրիստոս, Քորեպիսկոպոս, Սաղմոս, Օմոփոր։

«Որպէս յայտնի է՝ այս դիտողութեանց առիթ եղած է մեկ՝ մեր համազգի արժանապատիւ Պ. Տիմիթրիոս Զոլաքիսիսին ընտիր գործն զոր մօտերս հրատարակած է, այսինքն «Կարգաւորութիւն Սրբոյ Մկրտութեան Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցւոյ» գիրքն, զոր՝ համգուցած եմք որ՝ պիտի փութան ստանալ մեր համապգի աստուածաբանք և կղերականք թէ՝ յօգուտ իւրեանց և թէ՝ ի քաջալերութիւն աշխատասէր թարգմանչին։ սոյն նպատակաւ ևս Նորին Բարձր Սրբազնութիւն Իսաքիմ երրորդ Տիեզերական Պատրիարքն՝ հաւանութեամբ Ս. Սինոդսին, ուղղեց առ Մեծ. թարգմանիչն Պատր. կոնդակ, որով՝ բարոյական եւ նիւթական քաջալերութիւն խոստանալով՝ այս տեսակ գործոց ձեռնարկութեան կը յորդորէ զայն։

«Մեք ևս շատ անգամ Հայազգի կղերականաց հետ առիթ ունեցանք «մի բնութիւն» դաւանութեան վերայ խօսելու. լիովին համոզուեցանք Հայաստանեայց եկեղեցւոյն այսպիսի աղանդէ խիստ հեռի և ուղղափառ ըլլալուն վերայ։ Այս բաժանման գլխաւոր պատճառն, ինչպէս իրենք ևս կը վկայեն, Քաղկեդոնի չորրորդ Սինոդին ժամանակ Հայաստանեայց եկեղեցւոյն հաւատոյ խոստովանութեան տրուած թիւր մեկնութիւնն եղած է։»

ՅԱՋՈՒԱՑԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

(Շար. և վերջ.)

Էջմիածնում թէպէտ լսում է, որ մի Սինոդ կայ, բայց իսկապէս հաւատացած եղիր որ չկայ. կան այո՛, մի քանի եպիսկոպոս և վարդապետ, որ կոչվում են «անդամ Սինոդի»։ բայց նոքա սոսկ անուան համար են և Մանկունիի գործակատարներ։ Ոչ մի սինոդական իւրաքանչիւր կարծիք, իւր սեփհական կամք չունի. ինչ տեսակ հրահանգ, կամ լաւ ևս է ասել, հրաման որ վեհարանից՝ Մանկունիից՝ գալիս է, այդ միայն պէտք է լինի Սինոդի գործելիք, և անդամները պէտք է որ գրերի տակ ստորագրեն միայն։ Սինոդում ամեն բան Մանկունիով է վճռվում, բայց առանց նորա ստորագրութեան։ Էջմիածնում ոչ մի ազատ պաշտօնական չ'կայ, ամենայն պաշտօններ Մանկունիին են պատկանում, Մանկունին, և կաթուղիկոս է, և Սինոդական, և դանձապահ, և թանգարանապետ, և տեսուչ ճեմարանի և տնտես. այսինքն ասել եմ ուզում, ոչ մի բան պարդեալ ունի Զերում Սրբութեանդ, և է պատրաստ՝ ի ձեր ընդունելութեանդ, և միաւորեալք՝ ի Տէր՝ կերիցուք միանգամայն մտօք սրբովք առանց իրիք գայթակղութեան զԱստուածային հացն՝ զկենարարն և զփրկականն, և կենդանականի ընթրեաց նորա հաղորդեսցուք առանց ամբիծոյ, և փառս համանգամայն նորին անուան վերածեսցուք։»

«Շատ անգամ լեզուին անձկութեան պատճառաւ դաւանութեանց ուղիղ կամ սխալ լինելուն վերայ տարբեր կարծիքներ, թիւրիմացութիւններ և կասկածներ յառաջ եկած են, ինչպէս որ կարծուած է թէ Հայկական «ՔնոՒրիւն» (Փնտուց) բառն «անՀնաՒորՒրիւն» (Ապոստասիս) բառին նշանակութիւնը կուտայ, որպէս պատահած է այսպիսին Լատին լեզուին «սոստեր» և «էքսիստ» բառերուն մէջ։ Սակայն Հայկական լեզուն «քնՒրիւն» և «անՀնաՒորՒրիւն» նշանակութիւնքն տուող զատ և յատկացեալ բառերն ունի։

«Հայաստանեայց եկեղեցին բազում տարիներ մեր եկեղեցւոյն հետ միացեալ ըլլալն և Հելլենական գրեր գործածելն յայտնապէս կ'երևի մինչև այսօր սոյն եկեղեցւոյն մէջ նուիրագործեալ Հելլենական բառերէն զորս նշանակած է Պ. Տիմիթրիոս Զոլաքիսիս իւր վաստակին մէջ, և որք են։ «Ադամ, Ամբոն (Ամպիոն), Անաթեմա, Արքեպիսկոպոս, Արքիմանդրիտ, Բեմ, Եկեղեցի եքսարք, Եպիսկոպոս, Երէց, Իսպալեան (իբրպուսմանն) Թեմ, Կաթողիկէ, Կաթողիկոս, Կանոն, Կերոն, Կղեր, Կիւրակէ, Լողոթեդ, Մեղեդի, Միտրոն, Որթի, Նոտար, Ուրար, Պատրիարք, Պսաղմուտ, Սքեմ, Տիտղոս, Փէլոն, Քարտուղար, Քրիստոնեայ, Քրիստոս, Քորեպիսկոպոս, Սաղմոս, Օմոփոր։

«Որպէս յայտնի է՝ այս դիտողութեանց առիթ եղած է մեկ՝ մեր համազգի արժանապատիւ Պ. Տիմիթրիոս Զոլաքիսիսին ընտիր գործն զոր մօտերս հրատարակած է, այսինքն «Կարգաւորութիւն Սրբոյ Մկրտութեան Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցւոյ» գիրքն, զոր՝ համգուցած եմք որ՝ պիտի փութան ստանալ մեր համապգի աստուածաբանք և կղերականք թէ՝ յօգուտ իւրեանց և թէ՝ ի քաջալերութիւն աշխատասէր թարգմանչին։ սոյն նպատակաւ ևս Նորին Բարձր Սրբազնութիւն Իսաքիմ երրորդ Տիեզերական Պատրիարքն՝ հաւանութեամբ Ս. Սինոդսին, ուղղեց առ Մեծ. թարգմանիչն Պատր. կոնդակ, որով՝ բարոյական եւ նիւթական քաջալերութիւն խոստանալով՝ այս տեսակ գործոց ձեռնարկութեան կը յորդորէ զայն։

«Մեք ևս շատ անգամ Հայազգի կղերականաց հետ առիթ ունեցանք «մի բնութիւն» դաւանութեան վերայ խօսելու. լիովին համոզուեցանք Հայաստանեայց եկեղեցւոյն այսպիսի աղանդէ խիստ հեռի և ուղղափառ ըլլալուն վերայ։ Այս բաժանման գլխաւոր պատճառն, ինչպէս իրենք ևս կը վկայեն, Քաղկեդոնի չորրորդ Սինոդին ժամանակ Հայաստանեայց եկեղեցւոյն հաւատոյ խոստովանութեան տրուած թիւր մեկնութիւնն եղած է։»

(*). — Այսինքն Աստուածութիւնը մարդկային բնութեան հետ միատեղ չարչարեալ նկատող։

առանց նորա գիտութեան՝ առանց նորա կամքին չպատահում չի գործվում, նա մինչև անգամ իւրաքանչիւր օր պէտք է իմանայ թէ հաւերքանի՛ ձուերը ածեցին. ճեմարանում, միաբանութեան մէջ, հօտողների մէջ ի՛նչեր պատահեցան, ի՛նչեր խօսուեցան և այլն։ Այո՛ Սինոդում չի տեսնուում այնպիսի մի մարդ, որ համարձակուի որ և իցէ կարծիք յայտնել Մանկունիի հրամանների դէմ, և այդ նորանից է, որ նոքա ոչ մէկ բանով Մանկունիին դերազանցող կամ հաւասար մարդիկ չեն. ինչ մարդ որ կամք ունի, խօսք ունի, միով բանիւ՝ գիւրաւ Մանկունիին դործիք չի դառնում, նա կամ էջմիածնից դուրս, մի վանքի անկիւնում կըղկըտած է, կամ երեսի վրայ ձըդուած, անարդուած մարդ է եղել։ Սինոդականք բոլորեքեան անպէտ, ապրի ցաւերին անտեղեակ և անըղկրգունք մարդիկ են։ Նորանցից յաւերն յաճախ անտեղեակ են դըտանվում Սինոդի ձեռքով դործըւած զանազան իրողութիւնների։ Պատահել է, որ մի Առաջնորդը, մի պաշտօնակատարը ստանում է դրութիւն Սինոդական անդամից մի քանիսի տարրադրութեամբ, փութալ յուտով էջմիածին։ Մարդը գնում է, պատահելիս հարցնում Սինոդի միւս անդամներից իրան կանչուելու պատճառը, բայց Սինոդական զարմանալով ասում է. միթէ՞ Ձեզ Սինոդն է կանչել։ Պատահում է նոյնպէս որ մի պաշտօնակատարը դանդատվում է Սինոդի անդամներից միոյն այս ինչ այն ինչ անյարմար տնօրինութեան մասին, որից նոյնպէս առաջնի նըման զարմացական հարցումով պատասխան է ստանում և յայտնում անտարբեր կերպով իւր անտեղեկութիւնն։ Բայց չ'պէտք է մոռանալ, որ Սինոդի անդամներում, կայ արդարեւ այնպիսի մարդ, որի վնասակար, խարդախ և ճարպիկ գործունէութիւնը մեծ պարսաւանաց արժանի է, (դորա անունը մեք առ այժմ լռում ենք, յուսալով որ, ժամանակն չ'անցած ինքնին ուղղէ) որ ամենայարմար և ամենադեղեցիկ դործիքն է Սինոդում Մանկունու համար։ այդ եպիսկոպոս մի ոգէտ մարդ է, բայց պէտք է ասել որ իւր ստորադրութիւնը դեղեցիկ կերպով դրում է։ Սա մի անհման ընկեր է Մանկունիին, կուզ թէ աշխարհի երեսին Հայի անունը չ'լսուի, դորա հոգը չէ, միայն թէ նա իւր մի բոպէնը վատ դործունէութեամբ չ'անցունէ և իւր դիրքանը փոդից դատարկ չ'թողու։ Մանկունին և դա, որ այժմ ընդհանուր Հայոց բարձր Հոգեւոր կառավարութեան ղեկը ի ձեռին ունին, իւրեանց անհամար վնասակար դործերի համար, այլ ևս յոյս չունենալով իւրեանց պատիւը վերականդնեցնելու, սկսել են այժմ ամենայն վնասակար և ցած միջոցները ի դործ դնել իւրեանց դիրքանները միայն լցուցանելու համար։ Սոքա շատ են ցանկանում և ուրախանում, որ մեղաւորների թիւը ինչքան կարելի է շատ լինի, և այդ մեղաւորը կուզ թէ ինչ ծանր յանցաւոր կը լինի թող լինի, բաւական է որ այդ եպիսկոպոսներին մի քանի ծիածանագոյն թղթեր ցուցանէ, նա այնուհետև իւր բոլոր մեղքերից սրբուած կը լինի։ Ինչքան հէլ կուզէ թող պօռայ, թող կանչէ խեղճ ժողովուրդը, թող բողոքէ, թող հանրադրութիւն ուղարկէ, թող սպառնայ . . . ո՞վ է լսողը, «հէրն անիծած ժողովրդին»։

Ինչպէս ըսել է ընթերցողը, որ այժմ Ռուսահայոց ամենակարեւոր և բազմահայ քաղաքներում Առաջնորդներ չ'կան, ինչի՞ համար—որպէս զի դորանց ուսճիկները էջմիածնում դնան։ Ցօդուտ ո՞ւմ արդեօք։—էջմիածնի ներկայացուցած հաշիւները յայտնի են։ Շուտ շուտ վանահայրերը էջմիածին են կանչվում և խլվում նորանց ձեռքից ամէն եկամուտները։ Երբ վանահայրը իւր ձեռքը բոլորովին դատարկ է տեսնում յանկարծ, առաջարկում է—Ա՛խը, դուք ամէն բան ինձանից խլեցիք, հապա վանքի պահպանութեանց, շինութեանց, բարեկարգութեանց համար ի՞նչ պէտք է դործածել։ Նա ստանում է այն սառն պատասխանը, «մենք կամենում ենք, որ բոլոր չէն վանքերն էլ կործանին»։ Այս եպիսկոպոսները իրանց դրպանները ստուարացնելու համար, մօտ տարիներից ըսկսած, աշխատում են Ռուսաստանում գտնուած ամբողջ առաջնորդապատկան, վանքապատկան, դըպրոցապատկան, եկեղեցապատկան և այլ ազգային հաստատութեանց արդիւնքները էջմիածնում կեդրոնացնել, իսկ այս տարի շատ ստուարացաւ դորանց թիւը։ Ընթերցողը կարդացել է թերեւս Ախալցխայի, Ազէքսանդրապոլի, Շուշիի, Երեւանի, Կարսի և այլ տեղեաց ժողովրդական խնդրագրերը և բողոքները այդ մասին։ Բայց վերև ասած իմ խօսքը «եպիսկոպոսները իրանց դրպանները ստուարացնելու համար» թող շուտով չ'խորշեցնէ ուշադիր ընթերցողին, նա թող ի նըկատի ունենայ թէ մի ազգային հաստատութիւնը որ իւր հրապարակական հաշիւ չունի։ ինչե՛ր չէ կարելի կասկածել դորա մասին, մանաւանդ որ նոքա գտնում են անհաւատարիմ մարդերի իշխանութեան ներքև, և թէ արդեանց այդ օրինակ կեդրոնացումը պարզ ցոյց է տալիս թէ ժողովրդական ինչ վընասակար հետեւանքներ ունի։ Թերեւս մեզ առարկեն ոմանք թէ կարելի է որ այդ ամենը գործածուելու են ի պէտս ճեմարանին կամ մի այլ բարձր հաստատութեան. ես էլ պատասխանում եմ թէ կարելի՞ է առանց տարրական ծխական ուսումնարանների միակ ճեմարանով և ճեմարանական ուսումով մի ազգ լուսաւորել, ի՞նչպէս էք նկատում, մի գիւղի արդիւնքով աւելի լաւ է որ գիւղական ամբողջ մանուկները տարրական ուսում սովորին, թէ այդ արդիւնքով մի մանուկ ճեմարանական ուսում ստանայ, և մի՞թէ մի քաղաք կարող է մեռել առանց եկեղեցւոյ, դպրոցի եւ ցոյց տալու համար թէ խօսքերիս մէջ չափազանցութիւն չ'կայ, ես վեր եմ առնում պատմել այս տեղ համառօտակի մի քանի անցքեր, որպէս զի ընթերցողը այս մասին փոքր ինչ դաղափար կազմի։

Երեք տարիից ի վեր է որ Սինոդը կարդադրութիւն է արել Ախալցխայի եկեղեցապատկան և դպրոցապատկան արդիւնքները փոխադրել էջմիածին։ Այդչափ տարվայ ընթացքում ժողովուրդը իւր դպրոցների թշուառ դրութիւնը աչքի առաջ ունենալով, անդադար հանրագրութիւններով, խնդրագրերով, լրագրութիւնով, պատգամաւորութիւնով բողոքից այդ մասին և խնդրեց որ այդպիսի վնասակար տնօրէնութիւնն յետ առնուի, բայց Սինոդը չ'լսեց։ Դեռ շատ ժամանակ չէ անցել, որ լրագիրներում կարդացինք, որ Ախալցխայի ժողովուրդը պատրաստվում է յատուկ փաստաբանների միջոցով դատ բաց անել Բարձր Հոգեւոր իշխանութեան հետ։ Ամբողջ Ռուսաստանում մեք գրեթէ միայն մի քաղաք ունիմք, որ կարող է պարծենալ իւր կարգաւորեալ վարժարաններով և ընտրեալ ուսուցչական խմբով, որ կարող է իւր օրինակով ուրիշներին քաջալերութիւն լինել, դա Ազէքսանդրապոլն է։ բայց Սինոդը նորա ուսումնարաններն էլ հարուածելու միջոց ձեռք է առել։ նա կարդադրել է որ տեղւոյն մոմավաճառութեան արդիւնքը, որ դըպրոցների եկամուտներից մինն է, փոխադրուի էջմիածին յօդուտ ճեմարանին։ Այդ մասին ժողովուրդը լրագիրներում բողոքելից զկնի, պատգամաւորութիւն էլ է ուղարկել։ Շուշի, Ռուսաստանի ամենանշանաւոր քաղաք Հայոց, որ ունի ամէն դաւառներից աւելի բարձր ուսումնարան, և որ անցեալ տարուանից սկսեալ՝ խոստանում էր մեծ ապագայ յառաջադիմութեան, իւր կարգաւորեալ ուսուցչական խմբի օդնութեամբ, նորա ուսումնարանի արդիւնքներն էլ առաջինների թշուառ բաղդին ենթարկուել են այժմ։ Վաղուց ի վեր է որ լրագրութիւնը խօսում է այդ մասին, բայց դեռ ոչ մի լաւ չի երեւում։ Սոցա բաղդին կ'ըդնի է նաև Երեւանը, որ իւր դպրանոցի արդեանց խլուելու պատճառով իւր երկու դասատուները պրկասեցուցել է այժմ։ Իսկ այս վերջին օրերում վերոյիշեալների կարդին դասուեցաւ նաև Կարս, որի մասին հարկաւոր եմ համարում մի քիչ երկար խօսիլ։ Ամենքին յայտնի է Կարսի դիրքը. այս վերջին պատերազմի ժամանակը՝ նա երկու տէրութեանց գլխաւոր բանակատեղին էր. նա անթիւ հարստահարութիւններ կրեց Օսմանեան բաշի պօղուքներից, գիւղացիների ամբողջ պարէնները սպառեցան, ցանքերը երկու բանակների ասպատակութեանց զոհ եղան, քաղաքացի Հայը սնանկացաւ, որովհետև իւր տուած պաշարեղէնների փոխարէնը չ'ստացաւ. ամբողջ դաւառի բնակչութիւնը գաղթելով, առեւտուր, վաճառականութիւն, երկրագործութիւն և արհեստները վերջին աստիճանի վտանգուեցան, և վերջապէս ուրիշ տխուր հանդամանքները իրար յաջորդելով, Հայ ժողովրդին ձգեցին ամենայետին թշուառութեան մէջ։ Իսկ Սինոդը մօտ օրերումս կարդադրութիւն է արել, որ այսպիսի մի թշուառ վիճակի Առաջնորդապատկան, վանքապատկան և դպրոցապատկան արդիւնքն էլ էջմիածին փոխադրուի։ Կարս քաղաքը յառաջ քան զպատերազմ ունէր 190 տուն ժողովուրդ, իսկ այժմ կրնապատկուել է այդ, միայն Ալաշկերտի աղքատներով։ Կարսն ունի այժմ իւր առաջնորդութեան վերայ նաև Բաթում, Օլթի, Արտահան և Արդուին և այլ յիսունի չափ գիւղօրայք, ընդ ամեն 2860 տուն ժողովուրդ, որք տալիս են Առաջնորդարանին տարեկան 2200 ռուբլի։ Այժմ Սինոդը կարդադրել է, որ այդ վիճակի 34 գիւղերի արդիւնքն էջմիածին դընայ, մի վարդապետի ձեռքով, որ խոստացել է այդ գիւղերից տարեկան 4000 ռուբլի արտադրել։ Այդ գիւղօրայք Կարսի Առաջնորդութեան ամենանշանաւոր աղբիւրն են կազմում. սոցա տների թիւն է 1800 և նոցա տուած Առաջնորդական արդիւնքը նոյնպէս 1800 ռուբլի տարեկան։ Ուրեմն դուրս հանելով այս գումարը, Կարսի Առաջնորդարանը այսուհետև պէտք է որ 400 ռուբլով կառավարուի, մինչդեռ առաջին ամբողջ արդիւնքով դժուարանում էր։ Կարսի վիճակում երկու վանք կայ, մինը խօշավանք անուն, երկրորդն Հինդ Խցկունք, որ վերջին պատերազմից յետոյ Քիւրդերից Հայերին անցաւ։ Առաջինն բաւականին վարելահողեր ունի, բայց անյայտ ժամանակից խոպան մնացած. վանքը իւր մէջ միաբանութիւն, դըպրաց, կարասիք, և ոչ մի տնային գործիքներ չունէր. միայն վերջին ժամանակներում Կարսի Առաջնորդ՝ Դեր. Ազուանեան՝ հոդացել էր նորա հողերում մի ջրաղաց շինել, որ տարեկան այժմ 1000 ռուբլի արդիւնք է բերում, և վարելահողերից մի մասը տարեկան 700 ռուբլիով կապալով էր տուել. այդ արդիւնքներով նա ցանկանալիս է եղել վանքում հաստատել մի կանոնաւոր միաբանութիւն, հոդալ վանքի պէտք եղած պակասութիւնները, և միանդամայն մի կեդրոնական ուսումնարան բաց անել շրջակայ ամենատդէտ գիւղացիների որդւոց կրթութեան համար, որոց նման զրկեալ ժողովուրդ ոչ մի տեղ չի կարելի տեսնել. բայց Սինոդը այս լսելով, նոյնպէս որոշել է որ այս արդիւնքն էլ յիշեալ գիւղերից արդեանց հետ էջմիածին դնայ, նոյնպէս մի արդիւնք էլ Հինդ Խցկունից վանքէն պահուի, չ'նայելով որ տեղւոյն խեղճ վարդապետը շատ անդամ քաղցած է մնում։ Կարսի նահանգի գիւղերում սորանից մի քանի տարի յառաջ, ոչ մի տեղ ուսումնարանի երես չէին տեսել, այժմ թէպէտ Ազուանեանի ջանքով տասնեւոր գիւղերում բացուել են, բայց և ոչ մինն իւրեանց գոյութիւնն ապահովելու միջոց չունին։ Իսկ քաղաքի ուսումնարանը թէպէտ վաղուց ի վեր գոյութիւն ունի, բայց նա էլ միևնոյն վիճակումն է, ինչպէս գիւղերին։ Նա միշտ ապրել է ժողովրդի նուիրատուութեամբ և գլխաւորապէս եկեղեցւոյ մոմավաճառութեան և այլ արդիւնքներով, որովհետև եկեղեցին և ուսումնարանը դրամագլուխ, կալուած և այլ հաստատուն եկամտի աղբիւրներ չունին. այժմ Սինոդը Կարսի դպրոցի այդ ոգեպահիկ արդիւնքը՝ մոմավաճառութիւնն էլ՝ խլել է էջմիածին տանելու, և այդ պատճառով էլ Կարսի դպրոցը, որ հարիւրաւոր թշուառների պատսպարան էր, անշուշտ պէտք է որ փակուի։

Վերոյիշեալ ամենայն ճնշտակար տնօրէնութիւնների համար, ինչպէս հաստատուն գիտեմք, բողոքել են վաղուց ի վեր, թէ Կարսի Սրբազան Առաջնորդը, թէ Ազգային, քաղաքական, կրօնական և հոդաբարձական ժողովները, թէ՝ վերոյիշեալ 34 գիւղերի ամբողջ ժողովուրդը և թէ ուրիշ կողմնակի մարդիկ լրագրութեան մէջ. բայց սոցա ամենի ձայնն էլ դեռ «ձայն բարբառոյ յանապատի» է մնացել։ Մեր լսելովը, այդ դաւառի Հայ ազգաբնակութիւնը, Սինոդի այս անկատողութեան մասին այժմ խորհում է, նախ և յառաջ դիմել Սինոդի Պ. Պրօկուրորին, որ Նորին Վեհափառութեան յատուկ ուշադրութիւնը դարձուցանէ այս թշուառ վիճակի վերայ և անէ արժանաւոր տնօրէնութիւն, եթէ ոչ, նորանք պէտք է դիմեն Նորին Կայսերական Մեծութեան, որ զիրենք էջմիածնի կամայականութենէն ազատէ։

Վերջացնելով յօդուածս, ամբողջ Հայ ազգի, մանաւանդ Կ. Պոլսի ազգային երեսփոխանական ժողովի խորին ուշադրութեան եմ յանձնում, որ Հայերի մեծամասնութեան պաշտօնական ներկայացուցիչն է և ընտրող կաթողիկոսի, թող շուտով ձեռք առնի իւր կաթողիկոսարանի վիճակը բարեկարգելու միջոցը, թող վերջ տայ այս տեսակ ամօթալի անկարգութիւններին և ազատի խեղճ ժողովուրդը շահախնդիր անձանց անգութ կամայականութիւնից։

* *

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԾՈՎՈՒ ԲԱՂԱՆԵՌՑ ՎԵՐԱՑ

(Շարունակութիւն.)

Ցաղկոն ազգին։ Շատ անձինք առաջին մի քանի լուացումներէ վերջն ընդհանուր թուլութիւն մը, մարմնոյ և մտաց յոգնութիւն մը, տեսակ մը ծուլութիւն կամ ընդարմացումն և ցերեկները մանաւանդ ճաշէ յետոյ քնոյ պէտք կ'ղդան։ Գիշերներն ալ աւելի խորունկ և աւելի երկայն ատեն կը քնանան։ Սակայն վերջերն յաճախ կը տեսնուի որ գոյներին վերատին կ'ուդայ, ջղային թուլութիւնք կ'անհետին և մարմնոյն նիւթական և բարոյական վիճակն հետզհետէ կը լաւանայ։

Այլոց ոմանց վերայ սոյն թուլութիւնն այնչափ կ'աւելնայ, որ այլ ևս չկը դժկամակին շարունակելու, եթէ զիրենք ստիպող չլինի։ Այս թուլութեան հետ միասին անդամոց մէջ տարտամ ցաւեր կամ տեսակ մը կոտրտուիլ կ'ղդան որ կ'ըստիպէ զիրենք պառկիլ, և մերթ ընդ մերթ կուրծքի ճնշումն կամ սրտի բաբախումն։ Նոյնպէս կրնան պատահիլ գլխու ցաւ կամ ծանրութիւն, որովայնի պնդութիւն, ախորժակի պակասութիւն, մորթին վրայ քերուիլ, մարմնոյն զանազան մասանց վերայ տաքութիւն, և այլն։ Երբեմն ալ քունն յուզեալ և երազներով ընդմիջեալ կը լինի։ Բայց ասոնք վարժութեամբ հետզհետէ կը նուազին և իրենց կը յաջորդեն հետեւեալ վերջնական օդտակար արդիւնք։

Եթէ մարդ ծովը մտնելու նպատաւոր ամէն հանդամանք ունենայ, այսինքն եթէ բաւական առողջ և ուժեղ լինի, կամ բժշկի մը խրատուցն հետեւելով տիպիսի հիւանդութեան մը համար ծով մտնէ, որ անյարմար չըլլայ ծովու բաղանեաց, (այս կէտիս վերայ ետքէն պիտի խօսիմ), և եթէ գիտութեան պահանջած եղանակաւն և բոլոր զգուշութեամբք ծովու բաղանիքը գործածէ։ քիչ ատենէն կազմը կը զօրանայ, զանազան անդամոց գործունէութիւնը կ'աւելնայ, մկանունքն ու ջիղերը կը զարգանան, ախորժակը կ'աւելնայ, գործարանք աւելի լաւ կը գործեն և հետեւաբար անուղղն ալ նոյն համեմատութեամբ կ'աճի։

Այս երեւոյթք յառաջ կուգան նախ պարզապէս պաղ ջրոյն անմիջական ազդեցութենէն, որ արիւնը մարմնոյն արտաքին կողմերէն դէպ ի ներսի կողմերը կը մղէ, որով յետոյ արիւնը վերստին և աւելի ուժով դէպի շրջապատը կը վազէ. ահա ինչ որ հակազդեցութիւն (ռէաքսիոն) կը կոչուի այս տեսակ խնդրոյ մէջ։ Երկրորդ փրկարար ազդեցութիւն մ'է նաև ջերմութեանը աղաւնումը, որով քրտինքն ալ աւելի քիչ արտադրելով, նորա պատճառած կորուստն ալ որ և է նուազում մը կը կրէ։ Երրորդ ազդեցութիւն մ'ալ ծովու ջրին տարրական յատկութիւնն է, որով մեր մարմնոյ ծակոտիքներէն և շնչած օդերնուս հետ մէկտեղ թունաւոր ամենանուրբ թաղանթէն ներս կը թափանցին ծովու ջրոյն մէջ դտնուած զանազան աղերն։ Զորրորդ՝ օդտակար ազդեցութիւն մ'է վերջապէս ազատ և մաքուր օդի մէջ լաւ մարմնամարզ և հրճուալի զբօսանք մի ընել։

Բայց ծովու բաղանիքները միշտ այսպէս օդտակար չեն, նոյն իսկ առողջ մարդոց համար։ Իրօք եթէ մարդ ամեն կերպով յարմար պարագայներու մէջ դտնուի, ընդհանրապէս չվնասուիր և շատ անդամ օդուտ կը քաղէ։ Բայց կը պատահի ալ երբեմն որ ամենափոքր պատճառաւ մի, զոր միշտ կարելի չէ կանխատեսել, մարդ քիչ շատ վընաս կը կրէ անոնցմէ և զանազան հիւանդութիւններ կ'ստանայ, ինչպէս են լուծմունք, խիթք, թանչք, հարբուխ, փողացաւութիւն, ցընցղատապ (պռանշիթ), թոքատապ (բրոնէօմոնի) փափշտատապ (սիսթիթ), և մինչև իսկ կաթուած (աբսբլէքսի) և յանկարծական մահեր։ Ահա սոյն վտանգներէն զերծ մնալով ծովու բաղանիքներէն կարելի եղածին չափ մեծ օդուտներ քաղելու նըպատակաւ է որ հոս կ'ուզենք ընթերցողաց ցուցնել այն ամէն ըզգուշութիւններն զորս պէտք են կատարել։

Հեռաւոր տեղերէ ծովու բաղանիքի համար եկողները մի քանի օր սպասելու են։ Նոյն տեղւոյն ծովերեայ կլիմային վարժուելու համար։

Ծովին ամենէն տաք ժամանակը կէս օրէն երկու ժամ յառաջէն մինչև կէս օրէն 5-6 ժամ յետոյ լինելով, տկար և վատառողջ անձինք մանաւորապէս սոյն ժամանակին մէջ ծովը մտնելու են։ Աղէկ չէ երիկունն արեւը մարը մտնելէն վերջը ծով մտնել, և աւելի դէշ է առաւուն կանուխ անկողնէն ելնելուն պէս։ վասն զի սոյն միջոցներուն մթնոլորտին խանութիւնն օդին և ջրոյն պաղութեան հետ միանալով չկրնար հարկ եղած հակազդեցութիւնն արտադրել, որով թէ՛ մարդ օդուտ չկրնար քաղել և թէ կրնայ դիւրաւ մսել։ Իսկ առաւօտուն կանուխ աւելի ևս անյարմար է, որովհետև անկողնոյն մէջ մորթին ծակոտիքները բացուած լինելով պաղէն սաստիկ կ'ղդածուին և մարդ աւելի դիւրաւ պաղ կառնէ։

Փորձառութիւնը ցուցած է թէ մանկունք աւելի լաւ է որ պզտիկ ճաշ մ'ընելէ ետք լուացուին, մինչդեռ երիտասարդք և չափահասք

պէտք է որ ծոմ մտնեն և կամ ճաշէն գոնէ 3–4 ժամ վերջը։

Մինչև չորս, հինգ տարեկան տղայքը ծովի գաղջ ջրով պէտք է լուանալ. իսկ վեց տարեկանէն վեր տղայքը կարելի է վարժեցընել ծովի բաղանեաց՝ հարկ եղած զգուշութիւններն ուշի ուշով գործադրելով. բայց եթէ չափազանց դըժկամակին, պէտք չէ յամառիլ, վասն զի այն ատեն թէ՛ ջրին պաղութիւնը և թէ վախը կրնան խիստ վնասակար կերպով ներգործել տըղուն փափուկ մարմնոյն և ջղային դրութեանը վերայ, և մինչև իսկ լուսնոտութեան և այլ նման հիւանդութիւններ յառաջ բերել։

Եթէ մարդ արդէն սաստիկ յոգնած, և մանաւանդ եթէ քըրտընած է, պէտք չէ իսկոյն հանուելով ծովը նետուիլ, այլ հարկ է նախ քիչ մը հանգիստ առնուլ և ապա հանուելէ և քրտինքը չորցընելէ յետոյ պէտք է մտնել։

Ծով մտնելու ամենէն անվնաս եղանակն է՝ իսկոյն ջուրը մտնելով արագութեամբ դէպ յառաջ վազել մինչև որ ջուրը ազդրերուն հասնի, այն ատեն գլուխը. քիչ մը ծռելով ամբողջ մարմինն երկու, երեք անգամ ընկղմելու, և քիչ մ՚ատեն հանդարտ կենալու է, մինչև որ մարմինը ջրոյն պաղութեան վարժուի։ Առաջին սարսուռն անցնելէ յետոյ ուզածին պէս մարդ կրնայ լուացուիլ։ Շատ անգամ վնասակար է, մասնաւորապէս չվարժուողներու համար, յանկարծ ջուրը նետուիլ, մանաւանդ գլխիվայր և բաւական բարձրէն։ Այս եղանակին յարակից բաղում դիպուածական վտանգներէ զատ, յաճախ գլխուցաւեր, պտոյտներ, և այս պատճառէն յառաջ կուգան։

Լուացուելու ամենէն լաւ, ամենէն օգտակար և ամենէն զբօսանացուցիչ եղանակն է լողալ։ Բայց ինչպէս ամէն բանի, նոյնպէս ասոր մէջ ալ չափազանցութիւնը կրնայ վնասանգներ յառաջ բերել. պէտք չէ միշտ մոռնալ թէ մարդ ծոցէն օդուտ քաղելու և չէ թէ զբօսնելու մտօք ծովը կը մտնէ։ Իսկ անոնք որ լողալ չգիտեն, հարկ է որ կամ՚ զգուշութեամբ և ուրիշի մ՚օգնութեամբ չանաս սորվիլ, և կամ՚ այլ և այլ շարժումներ ընելով բաւականաան։ Ջուրին մէջ բոլորովին հանդարտ կենալ ալէկ չէ, վասն զի մարդ շուտով կը մսի, և հետեւաբար շուտով դուրս ելնել կ՚ուզէ։

Մեծ անխոհեմութիւն է մի քանի անգամ՚ ջուրէն դուրս ելնելով վերստին նետուիլ. մանաւանդ ըզգուշանալու է չրէն դուրս մերկ մնալէ։ Այս տեսակ անխոհեմութիւններէն մեծ վնասներ կրնան յառաջ գալ։ (Մ՚նայ՚ելը Վ՚ղը)

ՏՈՒԹ. Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Խմբագրապետ Տէր.

Կը խնդրեմ՚ որ Ձեր այս աւուր լրագրոյն մէջոցաւ բարեհաճիք հրատարակել ի գիտութիւն Հայրենիքի ընթերցողաց, թէ Հայրենիք լրագիրը տպագրութեան վերաբերեալ կարգադրութեանց պատճառաւ երեկ և այսօր չկրցաւ հրատարակուիլ. սակայն վաղուընէ սկսեալ պիտի շարունակուի նոր պայմաններով և դարձեալ 10 փարա գնով։

Հաճեցէք ընդունիլ իմ խորին յարգանքներս։ Մնամ. . .

7 յուլիս 1881 Մ. Ց. ՄԷԼԻՔԵԱՆ

Կ. Պոլիս

ԱՐԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ Պատիւ ունի ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան որ ուզղակի յարաբերութիւն է հաստատած Ֆրանսայի, Պելճիոյ և Զուիցերիոյ բոլոր գրատանց հետ։

ԱՐԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ Կ՚ընդունի Ֆրանսերէն՝ ուսումնական իրաւաբանութեան, բըժշկական, դասական և արհեստական գրեանց յանձնարարութիւնք։

ԱՐԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ, Կ՚ընդունի պարգևի, տպագրի նուէրի վերաբերեալ, ամէն կարգի գիներով, գրեանց յանձնարարութիւնք։

ԱՐԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ կը կատարէ Ֆրանսայի, Պելճիոյ և Զուիցերիոյ մէջ հրատարակուած ամէն տեսակ լրագրոց, պարբերական հանդէսներու բաժանորդագրութիւնք։

ԱՐԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ Կ՚ընդունի մանկավարժական նիւթերու, դպրոցական պիտոյից յատակացեալ ամէն կերպ յանձնարարութիւնք։

ԱՐԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ կը հոյթայթէ նաև Ֆրանսերէն գրոց ցանկեր՝ փափաքողաց ձրիաբար. միայն բոսթայի ծախք առնելով։

Արամեան գրատունը այն կարեւոր գործին ձեռնարկած ատեն՝ նըկատողութեան առած է ժամանակին դրամական տագնապը և միայն հարիւրին 5. 10 և 15, ըստ զանազան տեսակի գրոց. փոքրիկ չահովն գոհ կըլլայ։ Յանձնարարութիւնք փութով կը դրսի ադրուին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նորայրի Գաղղիերէն–Հայերէն ԲԱՌԱՐԱՆ ին 59 րդ թերթն հրատարակեցաւ։ Թերթերն կը վաճառուին ի Պոլիս Ֆրէնկեան, Ղուկասեան և Գավաֆեան գրավաճառանոցները, Ղալաթիա Ց. Արշակ Եֆէնտիի թղթավաճառանոցը և Բերա Վայսլ քով։

Ջմիւռնիոյ համար դիմելու է Մեծ. Մսերեան Գրիգոր Էֆէնտիի գրավաճառանոցը։

Գին իւրաքանչիւր թերթին 60 փարա արծաթ։

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵԷՆԻՃԷ ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՕՆԹԻ ԵՂԲԱՐՔ ԵՒ ՇԱՀԻՆԻՆ

109—Կալաթիա, Սանտըֆըլար փողոց—109

Ստորագրեալքս առևտրական բոլոր պատասխանատուութիւնը մեր վրայ առնելով, Գօնթի եղբարց և Շահինի հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտըգֆըլար փողոցը թիւ 130 գործատուններհասատեղնուս՝ ի վեր՝ արժանապէս քաջալերուեցանք պատուարժան յանախորդաց բազմութենէն։ Ամէն ոք լաւ գընահատեց մեր գործարանէն ելած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ուվաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքէս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններըն տոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու.

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ տերքն արտադրող ամէն կողմ և մանաւանդ յէնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խնամք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200 նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին։

Այսուհետև ոչ ոք պիտի վարանի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն՝ ի Ղալաթիա Սանտրգֆըլար փողոց թիւ 109, և կամ՚ ամէն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն։

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմասնակցին այն մեծանշնորհին, զոր ունիմ՚ք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանտրոլի տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0ին 20 չահ կունենան։

Վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտրգֆըլար թիւ	109
Զընտան գաբու Զէօվլէկ-ճիլէր „	29
Լէմին–Լէոնիւ „	56

ՏԷՄԻՐԳԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Լրագիրս ամէն օր կը հրատարակուի՝ բաց՝ ի կիրակի և սուն օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Կ. Պոլիս, Պահճէ–Գաբու ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունը։ Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց գրասենեակները.

ԿԱՐԻՆ. Յոհաննէս էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Ց. Շաւարշ էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Երանոս էֆ. Սթամպոլեան.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եդուարդ էֆ. Մուրատեան.
ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ. Մազմանեան.
ՌՈՏՍԹՈ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէլեան.
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Աբրահամ էֆ. Պէրզամպեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Էսկիճեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Եթմէթքեան էֆ.
ԵԻԴՈԿԻԱ. Գէորգ էֆ. Նազարեան.
ՔԱՐԲԵՐԴ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ե. Ղազանճեան.
ՄՈՒՇ. Արմենակ էֆ. Խանդամեանց.
ՎԱՆ. Պետրոս » Գաբամաճեան.
ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան.
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Կ. Ոսկերչեան
ՖՕՌԾԱՆ. Ֆէրհատ» Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱՂԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻԻԹԻՀՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 7 յուլիս.

Օսմ.	Քօնս. դոյուեցաւ	16.36
»	» բացուեցաւ	17, 1
»	» կէս օրին	17,

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՅ

		Անգղ. լիր.
Սօսիէթէ ժէնրլ. 6 0/0	»	5.11
» Օթօման	»	3.35
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	11.10
Քրէտիի ժէնէրալ 6 0/0		6,
Փոխ. 1863 (Մութոն) 6 0/0	Ֆր.	84 50
» 1865 (») 6 0/0	»	85 50
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	84,
» 1872 (Պոն տիւ Թրէզոր)	»	27.75
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	82,
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	51.25
Լաւրիում	»	142,
Թրամուայ	Օսմ. լիր	405.
Թղթադրամ	»	1060
Հէվալէսիզ		60,
Ռէքօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՅ

(Օսմ. ոսկին 100 դրէն) Ղրշ

Անգղիական ոսկի	109 26
Գաղղիական »	87 21
Բոլ	80 3
Գրիմից	51 15
Գառպոն թուղթ 8 ռուպլի 80 դարիք	
Գառպոն արծաթ (նոր)	92
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 16
Վեցնոց	125 35
Հինգնոց	208
Հինգնոց (անկէտ)	180
Մէթալիք	205 20
Գլինչ (անուանական)	660

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 18 յուլիս.

Անգղ. Քօնս.		101 7/16
Օսմ. »		15 5/8
Փոխ.	1865	17
»	1869	17 3/4
»	1871	78 1/4
»	1872	28
»	1873	17 1/8
»	1877	90 1/4
Պանք Օթօման		15 3/4
Ռուս. փոխ. 73ի		91
Եգիպտ. միացեալ		78 1/2
» արտօնաւոր		98 5/8
Տայրա Սանիէ		77 3/4
Փոխ. Ռօշիլտ		37 1/2

Փոխնկագիր Փարիզի վրայ

Փարիզ 16 յուլիս.

Գաղղ. Քօնս. 3 0/0		119 36
» » 3 0/0		85,45
Օսմ. Քօնս.		16
Փոխ. 1865	Ֆր.	.
» 1869		88.
» 1873		86.
Օսմ. երկաթուղի		53.
Պանք Օթօման		651 25
Քրէտի Լիոնէ		932 50
Ռուս. փոխ. 3 0/0 (1877)		93 3/4
» » Արևելեան		61 5/8
Իտալ. Քօնս.		90 57
Եգիպտ. միացեալ		396 25
Փոխնկագիր Լոնտ. վրայ		25.25

Վիէննա 18 յուլիս.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ		117 15
Ռումէլիի երկաթուղի		24.70

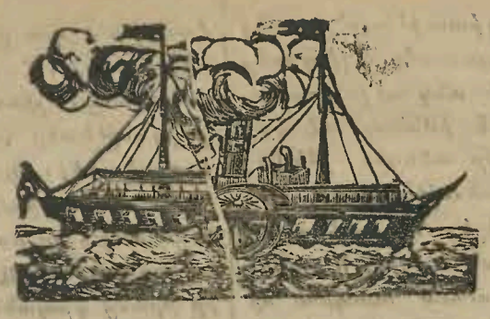

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1881 ՅՈՒՆԻՍ 1 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 15

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժ.	Ս.	Ե-ւրոպական ԺԱՄ	Թիւ
10	45	Լէնինհաղլէն Մէզարպուրնու, Պէյիւքտէրէ, Թարապիա Լէնիքէյ Սթէնեա. Պէյանքէյ. Ր. Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտ գիւղի շուգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի.)	20
11	30	Ր. և Ա. Գավաք, Լէնինհաղլէ Մէզարպ. Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Լէնիք. Էմիրկէն, Ր. Հիսար, Պէպէք. Արնավ.	33
12	45	Լէնինհաղլէն Մէզարպ. Պէյիւքտ. Թարապիա. Լէնիքէյ, Պէյանքէյ, Ր. Հիսար, Պէպէք.	32
1	45	Լէնինհաղ. Մէզարպ. Պէյիւքտէրէ. Քիրէչպուրնու, Թարապիա. Լէնիք. Սթէնեա, Էմիրկէն. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Օրթաք.	18
3		Լէնինհաղ. Մէզար. Պէյիւքտ. Թարապ. Լէնիքէյ. Պէյանք. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Գալաթաչ.	20
4		Լէնինհաղ. Մէզարպ. Պէյիւքտ. Թարապ. Լէնիքէյ, Սթէնիա, Միրկէօն, Պէյանք. Ր. Հիսար Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիք. Սիրքէճի. (Ուրբաթ օրերը Սիրքէճի չպիտի հանդիպի.)	33
5		Լէնինհաղ. Մէզար. Պէյիւքտ. Թարպ. Լէնիք. Սթէն. Էմիրկէն, Պէյանք. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաչ.	34
6	15	Լէնինհաղլէ. Պէյիւքտ. Թարապիա. Պէյքօզ Բաչպ. Լէնիք. Էմիրկ. Գանլըճա. Ր. և Ա. Հիսար. Գանա Արնվուտքէյ, Զէնկէլք. Պէյլր. Օրթաքէյ, Գուզկունճուք. Պէշիկթաչ. Իսկիւտար.	1
8		Ա. և Ր. Գավաղ. Լէնինհաղլէ. Մէզարպուրնու. Պէյիւքտէրէ Թարապիա. Պէյգօզ. Լէնիքէյ. Էմիրկէն. Պէյանքէյ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Անավուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաչ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնեա).	32
10		Մէզարպուրնուէն Պէյիւքտէրէ. Թարապիա. Լէնիքէյ, Էմիրկէն, Ր. Հիսար, Արնավուտքէյ. Օրթաքէյ, Պէշիկթաչ.	19
		Արնավուտ Բեղեր	
10	45	Արնավուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաչ. Գալաթաչ.	22
11	15	Արնավուտքէյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաչ.	1
11	45	Պէպէք, Արնավուտքէյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաչ. Գալաթաչ.	19
12	30	Արնավուտքէյ. Գուրուչ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաչ.	22
1	15	Արնավուտքէյ, Գուրուչ. Օրթաք, Պէշիք. Գալաթաչ.	19
2		Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէյ, Պէշիկթաչ.	22
		Աջակողմեան Բեղեր	
10	45	Արնավուտքէյ. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյ. Գուզկունճուք. Գալաթաչ.	23
11	15	Պէյքօզ, Բաչալահէճ, Ր. Փ. մահ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլի, Վանիքէյ, Զէնկէլքէյ, Պէյլերպէյ.	21
12	15	Պէշիկթաչ. Գուզկունճուք, Պէշիկթաչ.	23
12	15	Պէյիւքտէրէ. Թարապ. Պէյքօզ, Բաչալահէճ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլի. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իսկ. (Ուրբ. ժամ 1ին)	34
1	30	Պէյիւքտ. Թար. Պէյքօզ. Բաչալ. Ր. Փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլեր. Գուզկ. Իսկ. (Բաց ի ուրբաթէ.)	17
3	45	Պէյքօզ Բաչալ. Ր. փաշա մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Սիրքէճի. (Ուրբ. օրերը ժամ 4ին Մէկը Պէյիւքտ. հանդիպելով՝ Սիրքէճի չպիտի հանդիպի).	21
8	45	Պէյիւքտ. Պէյքօզ, Բաչալ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլի. Վանիք. Զէնկէլքէյ Պէյլերպէյ. Գուզկունճ Իսկիւտար. (Ուրբաթ օրերը Ր. Փ. մահ. հանդիպելով.)	23
11		Պէյլերպէյէն ուղղակի կամուրջ.	22
		ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՆԻՆԵՐԸ	
Ժ.	Ս.	Ե-ւրոպական ԺԱՄ	Թիւ
12	45	Պէշիք. Օրթաք. Գուր. Արնավուտք. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Լէնիքէյ, Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Լէնինհաղ.	20
12	30	Գալաթաչ. Իսկիւտար Պէշիկթաչ. Գուզկունճուք. Օրթաք Պէյլ. Զէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար, Գանլճ. Էմիրկէն, Լէնիք Բաչալ. Պէյքօզ Թարապ. Պէյիւք. Լէնինհաղ.	1
2		Գալաթաչ, Պէշիկ. Օրթ. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Պոյանքէյ, Լէնիքէյ, Թար. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Լէնինհաղ.	33
3	15	Պէշիկթաչ, Օրթ, Գուր. Արնավ. Ր. Հիսար, Էմիրկ. Սթէն. Լէնիք. Թար. Պէյիւքտէրէ, Մէզար. Լէնինհաղ.	34
5		Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիսար, Պոյան. Էմիրկէն. Լէնիք. Պէյքօզ, Թար. Պէյիք. Մէզարպուրնու. Լէնինհաղլէ. Գավաղլար.	32
6	30	Իսկ. Պէշիկթաչ. Գուզկունճուք. Օրթաքէյ Պէյլերպէյ. Զէնկէլքէյ, Արնավուտքէյ, Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար. Գանլ. Էմիրկ. Լէնիքէյ, Թարապիա, Պէյիւքտ.	23
8		Պէշիկ. Օրթաք. Արնավուտք. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկէն, Լէնիք. Թարապիա. Պէյիւքտէրէ, Մէզարպուրնու.	19
9	15	Պէշիկթաչ, Օրթաք. Գուր. Արնվ. Պէպէք Ր Հիսար, Էմիրկ. Լէնիք. Թար. Մէզար. Լէնինհաղ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 9ին.)	20
10		Պէպէք, Ր Հիսար, Պոյան. Լէնիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Լէնինհաղլէ.	33
10	30	Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկէն, Սթէն. Լէնիք. Թարապ. Քիրէճպ. Պէյիւքտ. Մէզ. Լէնինհաղ.	18
11	10	Պէպէք. Ր. Հիսար, Պոյան. Սթէն. Լէնիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Լէնինհաղ. (Հարաւային հողմերուն Սթէնեա չհանդիպիր).	32
		Արնավուտ Բեղ	
11	45	Պէշիք. Արնավուտքէյ.	22
12	45	Ուղղակի »	19
1	30	» Պէպէք	22
11	5	Գալաթաչ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ.	23
11	40	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք.	19
12		Պէշիքթաչ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ.	1
		Աջակողմեան Բեղեր	
11	45	Ուղղակի Պէյլերպէյ.	1
2		Իսկիւտ, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաչալահէճ, Պէյքօզ. (Ուրբաթ օրերը Ր. Փ. մահ. Պէյիքտ. Մէզր).	21
9	30	Գալաթ. Գուզկ, Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաչալ. Պէյքօզ, Թար. Մէզր. Գավաղլար. (Ուրբ. օրերը ժամ 10ին)	34
10	30	Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Ր. փաշա մահ. Բաշալ. Պէյքօզ, Թարպ. Պէյիւքտ. (Բաց ի ուրբաթէ)	17
10	25	Պէշիկթաչ. Գուզկունճուք, Պէյլ.	22
11	5	Պէյլերպէյ. Զէնկէլք. Վանիք. Գան. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. Փ. մահ. Բաշալ. Պէյքօզ.	21
11	40	Գալաթ. Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Արնավ.	23